

- Meclis ve Mart olayları
- Kosova enstitüleri ve uluslararası topluluk arasında yeni ortaklık
- Gençlik ve Eğitim hakkında siyasetler
- Üç dilin de aynı yasama dilini konuşmasını nasıl sağlamalı?

Editorial

Olaylardan sonra durumun toparlanması

Salı günü, 16 Mart tarihinde, Priştine’de, “parlamento gecesi” ilk kez düzenlendi. Bu fırsatla parlamento milletvekilleri, bakanlar, politik danışmanlar ve uluslar arası topluluğu ve sivil toplum temsilcileri gayet samimi bir hava içerisinde bir araya geldiler. Böyle bir girişim, Melis genel kurulu toplantısından bir gün önce formal olmayan politik fikir değiş tokuşlarının yapılabilmesi bir forum olarak düşünülmüştü. Maalesef, aynı zamanda, dramatik bir şekilde kargaşa da patlak vermişti.

O gün, Kosova’daki Sırlar, bir soydaşlarının yaralanması dolayısıyla protestoda bulunmak için, Çağlaviça köyünde Priştine-Üsküp ana yolunu trafiğe kapattılar. Aynı günün akşam saatlerinde Kuzeyde bulunan Çabra köyünde üç Arnavut çocuk İbre Nehri’nde boğuldu. Bir birinden ayrı olan bu iki olay Kosova’da üç gün süren kargaşa ve şiddetin patlak vermesine neden oldu. Tüm Kosova’ya yayılan şiddet olayları genellikle Sırlara karşı yönelik olmasına rağmen diğer azınlıklara ve UNMIK’e de karşı yönelikti.

Uluslararası topluluk ve Kosova siyasetçileri şiddetin patlak vermesi ve onun boyutları karşısında şaşkınlık içindeydiler. Şiddet olaylarının durması ve açık olan sorunların enstitüler sayesinde çözümlenmesinin kaçınılmaz olduğunu vurgulayan bir çağrıda bulunulması ereğiyle, 17 Mart gecesi, Kosova’nın üst düzey yöneticileri, GSÖT ve ‘Beşli ülkeler’ temsilcileri bir araya geldiler. Başlangıçta, merkez düzeydeki bazı politikacılar protestoda bulunanlara hitab ederken uluslar arası topluluğa karşı öteden beri hayal kırıklığına uğradıklarını ifade ettiler. Fakat çok sayıda milletvekili ve bakan şiddet olaylarının durması ereğiyle, belediye düzeylerinde, parti şubelerinde ve belediye düzeyindeki parti ilericileri ve mahali medya ile görüşmelerde bulundular. Kosova’daki üst düzey politik aktörlerin krizin sürmesi ve ondan sonraki dönemde yaptıkları ılımlı değerlendirme ve ifadelerle kilitsel uluslar arası faktörlerin memnun olmadıklarını açıkça ifade etmelerinden sonra, Kosova Meclis Başkanı Sayın Nexhat Daci, 25 Mart tarihli genel kurul toplantısında yaptığı muhteşem bir konuşmayla, genelde tüm şiddet olaylarını kararlı bir şekilde eleştirerek, Sırp ve Haşkali vatandaşlara, Sırların evlerine ve özellikle Ortodoks kiliselerine karşı yapılan baskıları sert bir dille kınadı. Bu fırsatla, O, yapılan hasarların onarılması için bir Fon’un oluşturulmasına ilişkin Hükümetin girişimini destekledi. Kosova’daki Sırp politika adamları suskunluklarını korurken, Belgrad yetkilileri olaylarla ilgili tepkilerini belirttiler. Olayların cereyan etmesiyle ilgili yapılan değişik inceleme ve raporlarda, var olan durumun idare edilmesinde yerli ve uluslar arası enstitülerin belli bölümlerinin yetersiz kaldıkları değerlendirilmelerine yer verilmektedir.

Toplumdaki bu yıkımın yaşanmasını etki eden nedenler değişik ve bileşiktir. Kosova’nın çok sayıda sorunlarla henüz karşılaşmakta olduğu ve insanların memnun olmamaları için bi sürü nedenlerin var olduğu bilinmektedir. Çok az sayıda iş yeri vardır ve ekonomik kalkınma genç kuşakların ihtiyaçlarını yakından bile karşılamıyor. Dahası, UNMIK ile Kosova enstitüleri arasında politik uzlaşmazlıklar tüm yönetim enstitülerine karşı güvenin azalmasını etkilemişti. Böyle bir durum Kosova’nın ilerlemeye götürülen yoldan saptığı ve kendi genç kuşaklarına parlak bir gelecek temin edemeyeceği izlenimini yaratmıştı. Mart ayında patlak veren olaylar bu toplumun ciddi sorunlarla karşılaştığının bir delili olması yanı sıra, bu tür olaylarla başedebilecek, travmalardan geçen genç kuşakların havasını alabilecek ve azınlıkta olan ve zorba uygulayan kriminal grupları denetim altına alabilecek güçlü bir enstitüsel yapıya sahip olmadığını da gösterdi

Bunlar yanı sıra Kosova’nın henüz çözümlenmemiş statüs meselesi de mevcuttur. Sürekli bir güvensizlik, ülkenin istikrara kavuşmasına yardım etmez. Şöyle ki uluslar arası topluluk “Statüsten Önce Standartlar” adlı kendi büyük politikalarını saptamışken, Arnavut yöneticiler daha fazla yetki talep ederek bu şekilde toplumsal, ekonomik ve enstitüsel sorunlarla daha fazla ilgilenmelerinin sağlanacağı ve aynı zamanda standartların da yerine getirileceğini ileri sürmekte.

Mart krizinden sonra, GSÖT Kosova enstitüleri ile uluslar arası enstitüler arasında daha sıkı bir işbirliğin sürdürülmesi teklifinde bulundu. Standartların uygulanması planı tüm ayrıntıları içermektedir: hedefleri, herkese düşen görevleri, süreceği zamanı ve değerlendirmeyi. Diğer yandan bu plan Kosova yöneticilerinin enstitüsel, ekonomik ve toplumsal sorunlarla ilgilenmelerine de fırsat sağlamaktadır. Maalesef Kosova’daki Sırp politikacılar, kendi toplulukların doğrudan çıkarlarıyla ilgili konular dahil, politikaların belirlenmesindeki kilitsel süreçlere katılmayı reddetmekte.

İlerdeki dönemde daha geniş boyutlu bir çıkmaza düşülmemesi ve gençlere daha iyi bir geleceğin temin edilmesi için Kosova enstitülerinin gelişmeleri sağlanmalıdır. Bu gelişmeler çerçevesinde- bu alanda bazı gerekli hazırlıklar tamamlanmıştır- şimdiye kadar UNMIK’in öyle denilen rezerv edilmiş hak ve alanlarında ortak bir katılımı sağlayacak Başbakanlık nezdindeki yeni Ofislerin açılması yönünde Başbakanlık ile UNMIK arasında yoğun görüşmeler başlamış bulunmaktadır. AGİT ve “Meclisi Destek İnisiyativi” nezdindeki diğer partnörlerin Meclis yönetmenliği ve milletvekilleri ile bi sürü görüşmelerde bulunup onların çalışmalarının tekrar bir değerlendirmesinin yapılması ve bu enstitü ile partnörlüklerini derinleştirmeleri için temasta bulduklarını da vurgulamak gerekir. Meclis, Mart krizini inceleyecek bir Araştırma Komisyonu oluşturdu. Bakanlıklar ve kamu hizmetler, yasaların hakimiyetlerinin sağlanması ereğiyle, onaylanan yasaların yerine getirilmesinde daha fazla çaba harcamalıdır.

“Olaylardan sonra durumun toparlanması” Mart ayı içerisinde yapılan hasarların onarılması anlamını içerir. Ayrıca, Kosova enstitülerinin politik otoriteleri ve enstitülerin heryönlü fonksiyon etmeleri işlevindeki mekanizmaların gelişmesi de gerekir. Böyle bir şey ise gözetleme, kapasitelerin artması ve politik sorumluluğun artmasını gerektirir.

*Franklin De Vrieze,
ASI Kordinatoru*

Gerçekleri ve sadece gerçekleri bulmalıyız

Geçici Özyönetim Enstitülerinin kurulmasından bu yana Kosova'nın ilk kez gerçek bir sosyal sorunla karşılaşmasından sonra, Kosova Meclisi, Mart ayı krizinin inceleyecek bir Araştırma Komisyonu oluşturdu. Komisyon Başkanı Prof. Alush Gashi, komisyon çerçevesindeki ilk çalışmalar hakkında ASI'ye bilgi verdi.

Uli Steinle, AGİT Kosova Misyonu

Prof. Gashi, Araştırma Komisyonu'nun etkinlik alanları nelerdir?

Kosova'da cereyan eden beklenmedik ve korkunç olayların ardından, Parlamentoda yaptığımız görüşmeler sırasında bir ad hoc Araştırma Komisyonu'nun oluşturulması fikri ortaya atıldı ve bu öneri 9 Nisan tarihinde onaylandı. Genel kurul toplantısında alınan yazılı kararlar, 17 ve 18 Mart olaylarının neden ve sonuçlarını inceleme görevi bize verildi. Bu olgudan hareket ederek güncel olaylar üzerinde en fazla duracağız. Fakat, olayların meydana gelmesi nedenleri ve onların sonuçlarının araştırılmasında da epey zaman harcayacağız. Hazırladığımız etkinlikler planı ile GÖE yetkilileri ile görüşmelerin yapılması yanı sıra Kosova'da üst görevlerde bulunan uluslararası yöneticiler, topluluk liderleri, sıradan vatandaş ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle de görüşmelerin yapılmasını planlıyoruz.

Şimdi artık komisyon kurulduktan sonra ilerideki etkinlikleriniz neler olacaktır?

İlk aşamada Kosova vatandaşları ve GÖE açısından önem taşıyan olaylar hakkında raporları temin edip incelemelerde bulduk. Bunların arasında Kosova'nın tüm teritorisinde UNMIK egemenliğinin sağlanmasındaki yetersizlik ve Kosova'da faaliyetlerini sürdüren paralel yapılar da yer alıyordu. Parlamento tarafından şimdiye kadar ilk kez bir Araştırma Komisyonu'nun oluşturulmasından hareket ederek, benzeri durumlarda süreçlerin nasıl yürütüldüğünü öğrenmek için Avrupa'daki diğer bazı parlamentolarla temaslar kurduk. Meclisi Destek İnisiyatifi (ASI) ve Hollanda, Arnavutluk

ve diğer parlamentoların uzman ve müşavirlik alanında temin ettiğimiz yardımlar sonucu bu süreçlerin nasıl yapıldığına dair kuralları belirlemeye giriştik. İlerdeki dönemde muhtemelen oluşturulacak Araştırma Komisyonu ile ilgili yürürlükteki Pre-osedür Kurallar yönetmenliğine ilave edilmesi için hazırlayacağımız değişikliği Meclise önermeyi planlıyoruz.

Araştırma Komisyonu'nun oluşturulması Kosova Meclisi için bir yeniliği oluşturmaktadır. Sizin düşüncenize göre Komisyon'un karşılaşacağı en büyük sorun hangisidir?

Parlamento tarafından böyle bir incelemenin yapılması ilk sefer istendiği için, tüm etkinliklerimizin ancak gerçekleri ve sadece gerçekleri kaşfetmeye yönelik olduğuna emin olmalıyız ve bunu tasdiklamalıyız. Öte yandan bu araştırmamızın bir polis incelemesi olmadığından da tamamen emin olmalıyız. Burada bir parlamento araştırması söz konusudur. Hazırlayacağımız sonuçları genel kurulu toplantısında sunacağız.

Meclis Sekreterliği ve Parlamento'nun diğer üyeleri tarafından size destek sunuldu mu?

Meclis'in karşılaştığı güncel sorunlar ve personel ve çalışma mekânlarının yetersizliğine rağmen, bir hukuk müşaviri ve teknik personelin temin edilmesi yönünde Sekreterlik ve Meclis Başkanlık Kurulu elinden geleni yaptı. Elbette ki günlük çalışmalarda çalışılacak ofis yetersizliği kendine göre bir sorunu oluşturmaktadır, ancak böyle bir şey Kosova'daki tüm GÖE'lerin ortak bir derdini oluşturmaktadır.

Nihayi rapor hazırlayıcaya kadar Komisyon ne kadar uzun bir süre çalışacaktır?

Yapılacak araştırmalar geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır ve onlar,

dıştan hiç bir politik etki yapılmadan hazırlanmalı ve gerçekleri yansıtmalıdır. Böyle bir iş Meclis kararı ile belirtildiği şekilde bir aylık bir zaman içerisinde tamamlanamaz.

Şimdilik mevcut olan analizler haricinde Komisyon raporunda ilave edeceğimiz yenilikler nelerdir?

Bu örnek dış kullanım için değil, parlamentonun ihtiyaçları için bir araştırma örneğini oluşturmaktadır. Bu rapor, seçimlerle görev gelenlerin raporudur; yadırgama felsefesiyle ödenen birey veya araştırmacıların raporu değildir. Bu tür insanlar gerçekleri bulmak ereğiyle kendi ithamlarını diğer yöne çevirme gayreti içindeler.

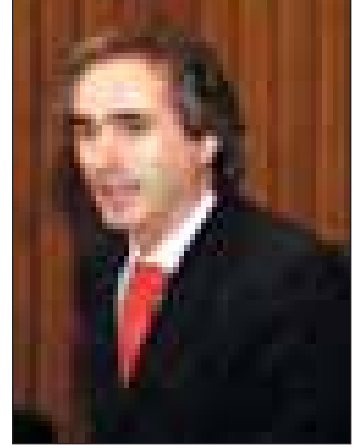
Yaptığımız iş araştırmaların kat kat artırılmasının örneğini oluşturmaz. Bu konu Parlamentoda ele alındığı zaman, olagelen fiziki hasarlardan daha geniş bir açıdan görülecektir.

'Geri Dönüş' Koalisyonu üyelerinin Parlamento çalışmalarını hâlâ boykot ettiklerinden hareket ederek, Komisyon çalışmalarında Sırp topluluğunun görüşlerinin nasıl temin etmeyi düşünüyorsunuz?

Onlar Kosova enstitülerinin bir parçasını oluşturmaktadır ve kendilerinin sorumlu davranacaklarını tahmin ediyoruz. Kosova'da yaşayan Sırp topluluğunu ve diğer azınlık topluluklarını ziyaret edip onların fikirlerini almaya çalışacağız.

Komisyon tarafından hazırlanacak olan raporun, 'Geri Dönüş' Koalisyonu dahil tüm diğer politik gruplar tarafından kabul edilmesini bekliyor musunuz?

Bizim temel görevimiz belgelere dayalı güvenilir bir raporun oluşturulması ve genel kurula sunulmasıdır. Bundan sonra Meclis üyeleri, kendi görevlerinin de icab

Alush Gashi

ettiği şekilde onları incelemeli, tartışmalı ve onun hakkında karar almaları gerekir. Bizim görevimiz Parlamentonun aldığı kararlar başladı ve parlamentonun alacağı onay veya red kararıyla bizim görevimize son verilecektir.

Komisyonunuz bugüne kadar hiç yapılmamış bir işi üstlenmiş bulunmaktadır ve o Meclis tarafından oluşturulan ilk Araştırma Komisyonu örneğini oluşturmaktadır. Böyle bir şeyi siz model olarak görüyor musunuz ve onun Meclis içinde bir enstitü olması umutları var mıdır?

Komisyon oluşumunda bulunan tüm üyeler sürecin en iyi bir şekilde oluşturulması yönünde çalışmaya oybirliği ile kararlıyız. Aynı zamanda araştırma yapıldığı zaman bir işbirliği kültürünü aşlamayı da hedefliyoruz. Eğer bu benzer komisyonların oluşturulması için bir modeli oluştursa, böyle bir şey bize şeref vermeye olacaktır.

Araştırma Komitesi üyeleri:

Alush Gashi, LDK
Nekibe Kelmendi, LDK
Hydajet Hyseni, PDL
Zylfije Hundozi, AAK
Gani Sadik, KDTP-OC

“Gelin birlikte çalışalım”

GSÖT Hari Holkeri 9 Nisan 2004 tarihinde Mart olaylarına adanan olağanüstü Kosova Meclisi toplantısı sırasında bir konuşmada bulundu. Konuşmanın içeriği aşağıda verilmiştir.

Bu günler Kosova için ağır günlerdi. Üç hafta önce yıkıcı ve ürkütücü olaylar yaşadık. Şiddet yüzünden bugün Sırp topluluğu temsilcileri aramızda bulunmamaktadır, ki onların bulunması gereken yer burası olmalı, bizimle birlikte, ortak geleceğimizi konuşmak için. Bu yüzden çok üzgünüm.

Kaba gücün kullanıldığı iki gün içerisinde 19 kişinin hayatı söndürüldü, 730 ev harap oldu, 29 kilise ve masır – ki bunların çoğu insanlığın kültürel mirası olarak günümüze kadar ayakta kalabilmişti – hasar görüp yıkıldı, 4000’den fazla Kosovalı evinden çıkarıldı. Bu korkunç olayların hüküm sürdüğü günlerde zor anlar yaşayanların acıları yanı sıra, Mitroviça’da boğulan zavallı çocukların ailelerinin acılarını da paylaşmaktayım. Çığırından çıkan şiddet olaylarında hayatını kaybedenlerin aile üyelerine başsağlığı diliyorum.

Kosova halkı şiddetin acısını yaşadığı kendi acılarından – ve en son – tecrübe etmiştir. 1999 yılında Kosova halkına uygulanan baskılara son verilmesi ve bu trajediden kurtarılması için uluslararası topluluk müdahale etmek zorunda kalmıştı. Şimdi ise şiddet tekrar ediyor ve Kosova halkı ile uluslararası camianın son beş yıl içerisinde yaptığı yatırımları tamamen yok etme tehlikesini taşımaktadır.

Ben, hasara uğrayan yerleri ziyaret ettim ve bu olaylarda mağdur kalanlarla ve Kosova halkı ile görüştim. Bu güç gösterisine tüm toplumun katılmadığını biliyoruz. Aslında bu, Kosova ile ilgili kendi planlarına sahip olan bazı küçük grup insanların bir eseriydi. Onların planları baskı ve zorba uygulayarak Kosova’yı kendilerinin yönetmeleri ve bu

amaçları uğruna bütün Kosova halkını tutsak tutmaktan ibarettir.

Onların bu planlarını yerine getirmelerine izin verilmemelidir. Biz beraberce çalışarak onların planlarını bozabiliriz. Gerekçesi ne olursa olsun, ve kime yönelik olursa olsun her tür baskı kesinlikle kınanmalıdır. Bu yollara başvuranlar kanunları karşılarında bulacaklardır; bu tür eylemleri körükleyenler mutlaka izole edilmelidirler.

Kosova’nın gerçek yöneticileri bunu gayet iyi bilir. Onlar girişimde bulunarak Kosova’da sağduyulu ve bilinçli insanların bu eylemler sonucu hasar gören ev ve din abidelerinin onarımını gerçekleştireceklerini mağdur olan tarafa bildirmişlerdir. Kosova’nın gerçek liderleri Kosova’nın hasar gören ruhunun da onarılması gerekeceğini gayet iyi bilmekteler. Verdikleri mesajlarında, onlar, barışma ve toplumsal huzurun yeniden inşaat edilmesi gereğine işaret etmekte.

UNMIK’te olan bizler, Mecliste olan sizler, politik yöneticiler ve hükümet üyeleri, hepimiz aynı dava etrafında toplanmış bulunmaktayız. Bu kötü durumdan kurtulmanın bir tek yolu vardır; beraber çalışmayı öğrenmeliyiz. Hapimizin yerine getirilmesi gereken sorumlulukları vardır.

UNMIK kendine düşen rolü bilir. Bu durumda güce başvuran herkesi biz belirleyip adalet önüne çıkaracağız. Polisin yaptığı araştırma ve incelemeler sonucu mart ayında kaba güce başvuranların çoğu belirlenmiş ve kendilerine karşı ceza işlemleri başlatılmıştır. Dahja çok sayıda insan işledikleri suçlar için mahkeme önünde hesap vereceklerdir.

GSÖT Hari Holkeri

Yaşanan bu olaylardan biz ders almamız. Bağımsız bir yönetime sahip olacak bir organ oluşturulacak ve UNMIK’in baskılar karşısında nasıl davrandığını denetleyecektir. Bu organ tarafından getirilecek olan sonuçları biz yerine getireceğiz.

Kosova halkının haklı olarak talep ettiği ekonomik olanakların yaratılması doğrultusunda kendine düşen sorumluluğu UNMIK kabul etmektedir.

Bu istemin yerine getirilmesi doğrultusunda özelleştirme sürecinin ilerlemesi yönünde elimden geleni yapacağıma söz veriyorum. Kosova Hükümeti ile sıkı bir işbirliğinde bulunarak bu işi yerine getireceğiz.

Bundan sonra geçeceğimiz yol elbette ki zor olabilir fakat yolumuz artık ayandır. Bundan beş ay önce Kosova’nın ilerideki yolu planlaştırıldı. Kosova’nın statüsü ile ilgili değerlendirmenin

yapılacağı tarihin belirlenmesi gidilecek yönü ayan bir şekilde belirlemiştir. Bu yönelim Kosova yöneticileri, Güvenlik Konseyi, AB ve Kosova'nın tüm dost ve destekleyicileri tarafından da onaylanmıştır.

Çok sayıda Kosova üst düzey yöneticilerin eşliğinde, Başbakanla beraber, "Kosova İçin Standartlar" adlı geleceğe yönelik bir vizyonun takdimini yaptık. Aslında bu vizyon basit bir şekilde ifade edilmektedir. Standartlar, aslında tüm vatandaşları esirgeme altına alan kanunların egemen olduğu demokratik bir toplumu ifade etmektedir. O, Kosova'nın çok uluslu ve zengin kültür çeşitliliğinin bir aynasıdır; her vatandaşın refah içinde yaşaması için bir gelecek ve istikrarlığı temin eder. Bu vizyon yerine getirildiği zaman Kosova'ya Avrupa ve dünya topluluğu arasında daha parlak bir gelecek temin edecektir.

Geçen hafta içerisinde Başbakan Rexhepi'nin eşliğinde standartların uygulanması planını beraberce ilan ettik. Planda bu vizyonu gerçekleştirebilmek için atılması gereken adımlar ayan bir şekilde belirtilmiştir. Planda saptanan ödevlerin gerçekleştirilmesi zordur ancak onlar gerçekleşebilecek cinstendir. Kosova'nın gerçek yöneticilerinin bu vizyonun gerçekleşmesi için en azında benim kadar kararlı olduklarını biliyorum ve nihayetinde böyle bir şeyi Kosova halkı da beklemektedir.

Kosova'daki yöneticilerin tümü bu vizyonu gerektiği gibi anlamadıklarından dolayı onu desteklemiyorlar. Bazıları hoşgörüyü karşı gelerek zor kullananları alkışlamaktadırlar.

İçlerinden bazıları bu kriminelleri kahraman olarak görmektedir. Aralarından bazıları 1999 yılından önceki baskı ve zorba rejimine karşı direnişe katılmış olabilirler. Fakat baskı ve zorbaya karşı direniş ve savaş ile hiç bir günahı olmayan kişilere

GSÖT Holkeri, Başkan Rugova, Başbakan Reçepi ve Meclis üyeleri

saldırıları arasında dağlar kadar bir fark vardır. Bu yola başvuran insanların Kosova'nın geleceğine karşı oldukları gibi Kosova'daki tüm halka karşı olduklarını da herkes ayan olarak bilmelidir. Bu yüzden de onlar reddedilmelidir. Kosova'nın bugün ihtiyacı olan kahramanlar, gelecekte Avrupa kapılarını aralayacak çağdaş bir toplumun oluşturulması yönünde çaba harcayan insanlardır.

Kosova halkı bu tür insanları bu yılın 23 Ekim tarihinde Kosova Meclisi için düzenlenecek olan seçimlerde destekleme fırsatını yakalayacaktır. Böyle bir yönelim elbette ki Kosova'nın dostları tarafından alkışlanan olumlu bir sinyali oluşturacaktır.

Kosova'nın hâlâ çok dostlarının olduğunu söyleyebildiğim için mutluyum. Mart ayında cereyan eden baskı olaylarından sonra NATO Genel Sekreteri, Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcileri tarafından gerçekleştirilen ziyaretlerde "Kosova

için Standartlar" ile öngörülen vizyonları gerçekleştirmekte bize yardımcı olmaya hazır olduklarını teyid ettiler. Sayın Grosman'ın "Kosova İçin Destek Grubu"-ndan söz etmesi ileriye doğru yürümemize yol açacağı gibi Kosova'nın Avrupa ve dünyada kendine düşen yeri almasına yardımcı olacaktır.

Bu yerin definisyonu yapılırken, standartların gerçekleşmesinde elde edeceğimiz başarılarından hareket edilecektir. Elde edilecek ilerleme ahalisinin barış içinde yaşayacağı güvenli ve istikrarlı bir Kosova'nın ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Böyle bir Kosova'nın komşu ülkeler ile de istikrarlı ilişkileri olacaktır. Ancak ilerleme sağlanmazsa, güvensizlik devam ederek Kosova'daki tüm insanları karanlık bir gelecek bekleyecektir.

Kosova'daki mevcut toplulukların barış içinde yaşayamayacaklarını ileri süren bazı sesler de mevcuttur. Onlar Mart ayında

olagelen baskıları veya bundan önce bir veya diğer tarafa karşı yönelen baskıları gerekçe olarak göstermektedirler. Onlar ayrılmayı istemekteler; Kosova'nın ilerlemesi için tek çarenin ayrılma olduğunu savunmaktalar.

Bu yol hayalkırıklığına götüren yoldur. Bu şekilde hiç kimsenin geleceği güvence altında değildir; parçalanmış bir Kosova hiç bir topluluğa huzur getirmez. Pozitif değerler yaratarak ve onlarda ısrar ederek doğru yolda olduğumuzu ıspatlayabiliriz. Yaratmamız gereken pozitif değerler gayet iyi bir şekilde sınırlandırılmıştır. Bu pozitif değerler "Kosova için Standartlar"-ın ta kendileridir.

İleriye götüren yol kolay olmayacaktır. Kosova'da nerede ise herkes baskının acılarını tadmış bulunmaktadır. Önemli bir bölüm ise fakirliğin çilesinden henüz kurtulmuş değildir. Partnörlük halinde çalışarak acı ve çilelerimize son vermek yönünde ciddi bir şekilde çalışabiliriz.

Kosova partileri ve liderlerinin Mart olayları sırasında ve sonrasında verdikleri ifadelerden aktarmalar

GSÖT Holkeri, Kosova liderleri, KFOR ve Beşler Gurubu (Quint) ülkelerinin 17 Mart tarihinde yayınlanan konuşmaları

Kosova'daki güvenlik durumunun dramatik bir şekilde kötüleşmeye başlaması ve özellikle Sırp ve bazı Rom topluluğu mensuplarının Arnavutlar tarafından saldırıya uğramasıyla, tüm gözler trajik gelişmeler karşısında Kosova liderleri ve enstitülerinin olaylara karşı tutumuna çevrildi. Aşağıda Kosova siyasetçileri tarafından verilen en ilginç ifadelerinden kısa özetler verilmiştir. Metin içeriğinde ayrıca Kosova siyaseti ile uğraşan temel uluslararası aktörlerin de ifadelerine yer verilmiştir, ki bu krizin atlatılması doğrultusunda karar-verici mercilerin yaklaşımlarını daha iyi anlamamıza yardımcı olabilir.

Hükümet Kosova genelinde meydana gelen şiddet olaylarını görüşmek amacıyla 17 Mart tarihinde olağanüstü bir toplantı düzenledi. GSÖT Holkeri'den tüm ilgili aktörler (KFOR, UNMIK, Geçici Özyönetim Kuruluşları) ile bir toplantı düzenlemesini istedi. **Başbakan Bajram Rexhepi** yetersizlikler yüzünden

yaşanan tüm duygulara rağmen vatandaşları sakin kalmaya çağırırdı. Hükümetin çekemelik yüzünden Çabra'da üç çocuğun feci bir şekilde hayatını yitirmesi nedeniyle üzüntüsünü belirtti. Başkan Rugova'nın evine yapılan saldırı olayından başlayarak, çocukların boğulması ve 17 Mart olaylarının patlamasına kadar tüm olayları 'şiddet devresi' diye adlandıran Başbakan, olayların açığa kavuşturulması için tüm yetkili organları ellerinden geleni yapmaya davet etti.

GSÖT Harri Holkeri, Kosova'daki BEŞLİ Devletler temsilcileri ve Kosova (Arnavut) liderlerinin 17 Mart olayları hakkında konuşmaları: "Son 48 saat Kosova yurttaşları için çok ağır ve çok zordu. Çatışmalarda hayatlarını kaybedenlerin ailelerine taziyelerimizi bildirirken, yaralıların bir an önce iyileşmelerini dileriz. Ama şiddet olaylarına hemen son verilmelidir. Saldırıda bulunmak ya da karşılık verme gibi herhangi bir

eylemlerde bulunmak özürülenemez. Komşularınıza saldırmak ya da onların gözünü korkutmak için hiçbir zaman bir neden yoktur. Bu gibi eylemler tolere edilemez - kabul edilemez. Bunlar tümümüz için utanç vericidir. Sokaklara dökülenlere ve gösterilere katılanlara şöyle diyoruz: "Şimdi evlerinize gidin". Polis ve KFOR Kosova'daki güvenlik için ilgilenecek ve onların kendi işlerini yapmalarına izin vermeliyiz. Bugünkü olaylar olduğu gibi son günler içerisinde olagelen olaylar araştırılacak, ölümlere ve şiddet olaylarına neden olanlar cezalandırılacaklardır. Biz Kosova'da yaşamakta olan tüm topluluklar ve etnik gruplar için bir toplum yaratmak amacıyla uzaklardan geldik. Tüm yoğun çalışmalarımızın birkaç saat içerisinde yıkılmasına izin veremeyiz. Herkesin sorumluluğu üstlenip ve tümü için bir barışçıl toplum yaratmak yolunda çalışmalıdır. Basın, sorumluluk gösterip ve absürt ifadeler ve

tahrik edici raporlarla insanları kışkırtmamalıdır. Kosova'da yaşamakta olan tüm insanlar için nizamın kurulması ve insanların kendi aileleri ve evlerine dönmeleri en önemlidir."

17 Mart tarihli LDK basın bildirisi: "LDK, Mitroviça ve Kosova'nın diğer bölümlerinde olagelenler yüzünden üzüntüsünü belirtmektedir. LDK, durumun daha da yayılmaması ereğiyle kanun ve nizam ile intizam için sorumlu olanların (KFOR ve BM Polisinin) belirli sorumluluk düzeyinde bulunmalarını ve gerekli önlemleri almalarını istemektedir. LDK, tüm Kosova yurttaşlarının bu konuda soğukkanlı davranmalarını ve durumun normale dönmesi yolunda ellerinden geleni yapmaları yolunda katkıda bulunmalarını davet etmektedir. LDK, aynı zamanda İbre nehrinde boğulan çocukların ailelerine olduğu gibi çatışmalarda hayatlarını yitirenlerin ailelerine de taziyelerini belirtmektedirler."

17 Mart tarihli PDK basın

bildirisi: “Sırbistan ve onun politikası tarafından yönetilen örgütlü şiddet olayları İbre nehrinde üç çocuğun öldürülmesine neden olmuştur... Hoşnutsuzluk had safhaya vararak Kosova yurttaşları tarafından gösterilen memnuniyetsizlik yasal boyutlardadır... Tümü için sosyal bir eşitliği sağlamak amacıyla Sırp lar Kosova Arnavutlarının iyi niyetini kötüye kullanmaktadır. İki gece önce olagelen olaylar ve dünkü olaylar bunu kanıtlamaktadır. Sırp ların Kosova toplumuna entegre olamadıkları, ama entegre olmak istedikleri doğru değildir. Savaşın sona ermesinden beş yıl sonra bile Sırp lar Arnavutlara karşı şiddet uygulamaya devam etmektedirler. Artık bu tolere edilemez.. PDK, kanun önünde herkesin eşit olabileceği bir siyaset izlemeye hazırdır.”

17 Mart tarihli AAK basın bildirisi: “AAK paralel strüktürler ve kriminal gruplar tarafından yaratılan durumu kabul etmemektedir. AAK, Kosova’da olagelen çatışmaların ilk sırada Kosova’daki Sırp ların paralel strüktürlerinden kaynaklandığı görüşündedir... Bu strüktürler ve kriminal çeteler gizli eylemlerde bulunarak Kosova yurttaşlarını öldürmektedirler. UNMIK ve KFOR tarafından paralel strüktürlerin ve kriminal çetelerin tolere edilmesi yanlış bir siyaseti oluşturmaktadır ki bu siyaset Kosova’daki durumu bozabilir ve istikrarsızlığa neden olabilir. Kosova’ya Sırbistan’dan gelebilecek olan Sırp kriminal çetelerinin girmesinin önlenmesi amacıyla KFOR’un Mitroviça kuzeyindeki sınırı kapatmasını istiyoruz. Graçanica ve Laple Sel’da barınanların gizli etkinliklerine rağmen yurttaşların evlerine dönüp durumun daha da kötüleşmesine sebep olmalarına davet ediyoruz..”

18 Mart tarihli TMK basın bildirisi: “TMK Karargahı Mitroviça ve Çağlaviça’daki durum için özel ilgi göstermektedir. KMB, çatışmalardahayatlarını kaybeden

kişilerin ailelerine derin taziyelerini belirterek yaralıların bir an önce iyileşmelerini dilemektedir. KMB, kendi yetkileri dışında olduğunu bilmesine rağmen, durumun sakinleştirilmesi ereğiyle, KMB Karargahı tüm Kosova yurttaşlarının kendilerini kontrol etmeleri ve bu olağanüstü durumda soğuk kanlı davranmalarını davat etmektedir. Şu anda insanların hayatları bizim için en değerlidir öyle ki yurttaşlarımızı korumak ve çatışmaların daha da yaygınlaşmasını önlemek için elimizden geleni yapacağız. Biz yurttaşlarımızı anlamaya çalışıyoruz ve bu nedenle Mitroviça ve diğer önemli konuların enstitüsel bir şekilde Kosova yerel ve uluslararası enstitüler tarafından çözümlenmesi doğrultusunda kendilerine bir daha şansın verilmesini istiyoruz..”

Kosova Meclis Başkanı Prof. Nexhat Daci’nin 17 Mart tarihinde verdiği ifade: “Başkana saldırıldığı ve tarih öncesi bir yöntem kullanılarak çocuklar kendi ölümlerine doğru atlama mecburiyetinde oldukları ve genç bir Sırp yaralandığı zaman biz, bir yurttaş enstitüsü olarak ne sunabilir ve onlardan ne isteyebiliriz.”

PDK Başkanı Hashim Thaqi 18 Mart tarihinde yaptığı konuşmada “Kosovalılar ve uluslararası politikacılar [hep birlikte] sadece Arnavutların yaşadığı bir Kosova için savaşmadı.” Halkı “barış, anlayış, olgunluk ve diğer etnik gruplar ile karşılıklı saygılı davranmaya” davet etti. Sayın Thaqi, sivil halkın batı dünya ile yapmış olduğu bir partnör lük sonucu Kosova’ya özgürlüğün getirildiğini belirtti. Kendisi Kosova yurttaşlarının UNMIK de dahil olmak üzere uluslararası etmenlerinin etkinliklerini anlamaları ve selamlamaları gerektiğini belirtti.

AAK Başkanı Ramush Haradinaj, 18 Mart tarihli konuşmasında şunları belirtti: „Düşünceme göre güvenlik güçlerine karşı şiddet

olayları yoktu, daha doğrusu KFOR’a karşı saldırılar yoktu. Bu, yurttaşların status quo ve şimdiki duruma karşı bir isyanıydı. Olaylar şimdiye kadar elde etmiş olduğumuz başarıları etkiyelecektir.”

UNMIK Sözcüsü Derek Chapell 17 Mart tarihinde şunları söyledi: “Kosova’da kaotik bir durum sürmekte... Burada eskiden de şiddet olayları vardı ama bu sefer koordine edilmiş eylemlerden söz etmekteyiz. Şiddet olayları birkaç yörede aynı zamanda başladı, bu ise olayların önceden planlaştırıldığına işaret etmektedir.”

Kosova Başbakanı ve LDK Başkanı Dr. Ibrahim Rugova, 18 Mart tarihinde yurttaşların normal yaşama dönmelerini ve KFOR ile UNMIK’e saldırıda bulunmalarını davet etti. “Bu çeşit protestolar Kosova’nın imajını bozmakta, bağımsızlık sürecine zarar vermekte, ve düşmanlarımızın leyhine gitmektedir”

Kosova Halk Harketi (LPK) 17 Mart tarihinde düzenlenen basın konferansında şiddet olaylarının Kuzey Mitroviça ve diğer Sırp barınaklarından gelen saldırılardan kaynaklandığını belirtti. LPK Başkanı (Emrush

Xhemajli) barış ve nizamın sadece Kosovalıların isteklerinin yerine getirilmesiyle gerçekleşebileceğini vurguladı. O, Başbakan Bayram Rexhepi’yi eleştirerek onun öncelik taşıyan sorunların çözümlenmesinden çok pseudo-diyaloglarla uğraştığını, çatışmaların sadece, Kosova’ya yapmış olduğu Sırbistan saldırısının sonuçlanmasıyla ve Kosova bağımsızlığının ilanıyla sona ereceğini belirtti.

COMKFOR Holger Kammerhoff 18 Mart tarihinde NATO’nun Kosova’ya yedek güce talebinde bulunduğunu bildirdi. Kammerhoff „KFOR Çok-Uluslu Güçleri komutanlarına hiçbir suç olmanın insanları koruması ve Kosova’da yaşayan tüm insanların hareket özgürlüğünü sağlaması için orantılı bir şekilde güç kullanabilme yetkisi verdim“, dedi.

NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer’in 22 Mart tarihinde gerçekleştirdiği Kosova ziyaretinden önce verdiği ifade: “Kosova’da hiç kimse ve çoğunluğu oluşturantopluluk olan Arnavutlar şiddet uygulamakla kendi politik isteklerini daha kolay gerçekleştirebileceklerin i zannetmesin.... Aslında onlar bunu farkettilerinde bunun daha uzun süreceğini anlayacaklardır.”

Sivil toplulukların kargaşalara karşı gösterisi

Güven nasıl yeniden kazanılabilir

Zoran Čulafić, B-92'in mesai gazetecisi

Birçok analistin yaptığı değerlendirmeye göre, birkaç ay öncesine kadar Geri Dönüş Koalisyonu (GDK) Kosova Meclisi içerisinde faaliyet gösteren en aktif parlamenter gruplardan biriydi ve dolayısıyla demokratik sürecin tamamıyla pozitif bir aşamaya girdiği izlenimi bulunmaktaydı. Ancak Mart olayları sırasında yaşanan şiddet olayları beş yıl içerisinde edinilen başarıların çoğunu soru işareti altına getirmişti.

GDK üyeleri bugün Meclis çalışmalarına katılmamaktadır ve oturlara ne zaman yeniden katılacakları soru işaretidir. Meclis Başkanlığı üyesi Oliver Ivanović, 17 Mart olaylarının tüm olumlu etkileri azalttığını ve dolayısıyla Kosova'da faaliyet gösteren uluslararası topluluğun, Sırlar'ın Kosova enstitülerine karşı sarsılan güvenlerini yeniden kazandırabilmesi için çok çaba sarfetmesi gerektiğini dile getirdi.

"Bugün ileriye doğru bir adım atmamız, çünkü sadece 17 Mart olaylarından sorumlu olanlar hakkında araştırma yapılırsa ve 1999 yılından bu yana Sırlar'a karşı uygulanan şiddet olayları hakkında değerlendirme yapılmazsa, bence yaşanan son şiddet olaylarının nedenlerini ortadan kaldıramayız" dedi Ivanović.

Ona göre bu Sırların uluslararası topluluk ve Kosova Arnavutlarına yeniden güvenebilmesi için ortamın yaratılması doğrultusunda ön koşullarından birini oluşturmaktadır.

"Böyle bir yaklaşımdan Arnavutlar da kârlı çıkacak, çünkü böylelikle onlar kendi çıkarlarına aslında elverişli olmayan şovenliklerinden kurtulacaklardır. En nihayet uluslararası topluluk da kazançlı çıkacak, çünkü ekstremistlerin ortadan kaldırılmasıyla onlar Av-

18 Mart tarihinde Lipjan'da tahrip edilen bir bina

rupa demokratik standartlarını olduğu gibi Kosova'da insanlar arasında değerleri kurma şansını da yakalayacaklardır," diyor Ivanović.

GDK temsilcileri Kosova'da Sırların ve Arnavutların bir nevi ortak yaşamları için hala bir çeşit umutun olduğunu ve onun uluslararası topluluğun Mart olaylarında sorumlu olanları nasıl cezalayacaklarına bağlı olacağını belirtiyor.

Kamenice Geri Dönüş Koalisyonu üyesi Bogoljub Milošević, 17 ve 18 Mart tarihlerinde Kamenica ve etrafında bulunan Sırp köylerinde çok az şiddetin olageldiğini belirtiyor.

"Burada kimse kimseyi öldürmedi ne de evler yakıldı, ancak bu tür eylemlerin yapılması için girişimler vardı. Düşünceme göre, buradaki farkı [Kamenica'da] bir çeşit multi-etnik hayatın var olması

oluşturuyordu. Burada hala yaşamakta olan çok sayıda Sırp vardır ve buradaki Arnavutlar ve Sırlar değişik bir mentaliteye sahip olarak birbirleriyle daha çok uzlaşabilen ve diğer alanlarda gibi agresif değillerdir. Aynı zamanda ABD KFOR'u Sırları ve onların mülklerini korumak için kendilerine düşen sorumluluğu çok daha ciddi olarak üstlendiler," diyor Milošević.

Mart olayları süresince Sırp sakinlerinin en büyük sorunlarından biri tüm Kosova'da medya iletişiminin fonksiyon etmemesi oluşturmaktaydı. Öyle ki izole edilmiş bazı yörelerde Sırp siyasetçileri uygun bir şekilde reaksiyon yapamadılar.

"Mitroviça'da siyasetçiler daha iyi örgütlenmiş, enformasyonlara ve medyayla daha iyi irtibat sağlamıştı. Diğer yerlerde özellikle de izole edilmiş barınma yerlerinde siyasetçilerin durumu izlemele

olanakları yoktu ve bu yüzden bu durumda etki göstermeleri daha az olanaklıydı. Kamenica'da olan biz iletişim açısından gerçekten de bir nevi karanlıktaydık ve herhangi bir siyasetçinin bir reaksiyonu oldu ise de kamuoyuna ulaşamaz durumdaydı," diyor Bogoljub Milošević. Ona göre, Sırbistan'daki geniş kamuoyu maalesef Kosova'daki durum ile ilgili pek rahatsız olmuyor.

Diğer yandan, BM GSÖT'in geri dönüş danışmanı Nenad Radosavljević'e göre, Mart olayları Kosova'daki tüm Sırp siyasetçilerini bir çatı altına topladı, ancak birkaç gün sonra bu birliktelik tekrar bozulmaya yüz tuttu. Parçalanmaların nedenleri, Radosavljević'e göre, ilerde gerçekleşecek olan görüşmelerde bireylerin kendilerine daha avantajlı bir pozisyon temin etme heveslerinden kaynaklanmaktadır.

“Bazı Sırp siyasetçileri şimdi uluslararası topluluk önünde kendilerini kilitsel sözleşmeciler olarak ortaya atmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Bu amaca ulaşmak için Belgrad desteğini olduğu gibi Priştine’den de destek almaya çalışıyorlar.” diyor Radosavljević. Bu arada da siyasetçilerin adlarını vermiyor.

Özellikle Mart ayında olagelen şiddet olaylarından sonra Kosova’daki sivil misyon çalışmalarını hakkında çok sayıda eleştiriler yapıldı. Bu, Sırp ile Arnavutlar’ın uzlaştıkları bir noktaya benziyor.

“Düşünceme göre UNMIK tamamıyla bunun için vurdum duymaz davranmaktadır. Sürekli olarak hatırlattığımız şey de, UNMIK’in en zayıf noktası onun hareketlerinin pasif olması ve Arnavut çoğunluğundan gelebilecek olan reaksiyondan korkmalarıdır.” diyor Bogoljub Milošević. Buna ek olarak, Nenad Radosavljević, UNMIK çerçevesi içerisinde sorunların çözümü doğrultusunda ciddi yaklaşımlarda bireysel farkların var olduğuna inanmaktadır.

Diğeryandan Mart olaylarında söz iken, hiçbir Kosova enstitüsünün pozitif bir not hak etmediği fikri hakim.

“Bu enstitülerin şiddet olayları için sorumlu olamayacakları durumlarda bile onların şiddet olaylarının yaratılması için koşulları sağladıkları için sorumlu tutulmaları normaldir. Bu enstitüler öyle bir interetrik nefret havasını tolere ettiler ki durum kontrol altına alınamadı. Maalesef bazı Kosova Arnavut liderleri durumu kontrol etmek için hiçbir şey yapmadılar.” dedi Radosavljević.

“Mart ayında tüm olagelenlere samimi bir şekilde karşı gelen birinin olduğu izlenimini edinmedim. Şimdi bile evlerin yeniden yapılanmasına ilişkin girişimlerde, bu işleri her yolla önlemeye çalışıyorlar,” diyor Milošević.

17 Mart tarihinde Mitroviça

17 Mart olaylarından sonra Kosova’daki Sırp ile Arnavutlar arasında olayların önceden hazırlandığı ve iyi örgütlendiği ve ister merkezi ister de yerel siyasetçilerin olagelenler için sorumlu olduklarına ilişkin bir düşünce hakimdir. Onlar doğrudan doğruya suç ortağı olmamalarına rağmen en azından bu şiddeti durdurmak amacıyla hiçbir şey yapmadıkları için sorumludurlar.

Bogoljub Milošević’e göre Arnavut topluluğu arasında olduğu gibi özellikle de siyasi çevrelerde Sırp’lara karşı ortak bir yaklaşım hakimdir ve bu olgu Kosova’da demokratik süreçlerin devam etmesinin temel engelini oluşturmaktadır.

Nenad Radosavljević de bununla uzlaşarak son yıllar içerisinde Kosova’da topluluklar arasında diyalogun ve inancın kurulması için çok az şeyin yapıldığını vurguladı.

Kosova’nın bazı yerlerinde hala topluluklar arasında işbirliğin kurulması isteği vardır. Bogoljub Milošević’e göre, Kamenica’da

Arnavutların Sırp ile diyalog kurmak istemelerine rağmen topluluklar arasındaki güvensizlik uçurumu hâlâ derindir.

“Kamenica bu açıdan özel bir konumdadır. Şimdi Arnavutlar durumu düzeltmek için ellerinden geleni yapmaya ve olan olmuş demeye, artık olagelmez demeye çalışıyorlar. Ama şimdi onlara kimse inanmıyor çünkü biz tam beş yıl onlara inandık. Düşünceme göre onlar olagelen her şeyi küçültmeye çalışıyorlar. Çok sayıda Arnavut ile görüşüm ve bu onların klasik bir hikayesidir – siz orada iken onların hepsi olayları kınar ama Arnavutlarla beraber olunca sesiz kalıyor ya da öldüren, yıkan veya evleri yakan kabadayıları korumaya veya haklı çıkarmaya çalışıyorlar,” diyor Milošević.

Eğer tüm gerçek açık ve yiğitçe ortaya atılmazsa, Mart olayları unutulur ve sesizlik içinde geçerse düzeltilemez bir hata olur. Böyle bir gelişme karşısında Kosova’da hiç kimse sağlıklı değerlere dayanan bir gelecek kuramaz diyor

tüm konuşmacılarımız.

“17 Mart olaylarından sonra Kosova eskisi gibi değildir ve biz burada demokratik bir toplum kurmak istersek o zaman şu güne kadar gerçekleşmiş olan tüm politik değerler bütünlüklü olarak değerlendirilmelidir,” diye belirtiyor Oliver Ivanović.

Yılın sonunda seçimlerin olacağı ve bu siyasete kıyasen değişik bir siyasetin seçimlerde daha az oy getireceği korkusu göz önünde bulundurularak, şu anda Arnavut politik liderlerinin bu gibi çatışmalar için hazır olup olmadıkları soru işareti altındadır, diyor Nenad Radosavljević.

Uluslararası topluluk demokratik süreçler tekrar başlaması yönünde kesin ve kararlı bir hazırlık gösterip enerji harcamazsa, Geri Dönüş Koalisyonu’nun Meclis’e tekrar dönme şansları azdır. Daha da önemli olan – Sırp’ların geri dönmeleri ve Sırp ile Arnavutlar arasında inancın yeniden sağlanması süreci bu kuşaklar için kaybolacaktır, diyor Oliver Ivanović.

UNMIK ve Kosova enstitüleri, ortaklığa götüren yolu ararken

İlir Deda, Başbakanlık Ofisi

Ortaklık. Geçen yılın sonlarından itibaren geniş çevrelerce kullanılmaya başlayan bir terim, GSÖT Holkeri tarafından yeniden tanımlanmış ve iki yıldan uzun bir süre Kosova enstitülerinden talep edilmiştir. Standartların yerine getirilmesi yönünde atılan ilk adım UNMIK/GÖE tarafından oluşturulan ve standartların gerçekleşmesi yönünde çalışan beş ortak çalışma grubunun kurulması, uluslararası yönetim ile yerel yönetim arasında ortaklığın kurulmasını amaçlayan ilk hamleyi oluşturmaktaydı. UNMIK ile GÖE'lerini paylaşmaya uğratan 17 ve 18 Mart çatışmaları, aynı zamanda Kosova Enstitüleri ve BM yönetimi arasında gerçek ortaklığın gereksinimine işaret etti. Ne var ki gerçek ortaklığın sağlanması gereksinimini sadece söylemekle iş bitmiyor. Bunun gerçekleşmesi için yoğun tempolu bir çalışma gerekir. Aslında bu son olaylar çok gerekli olan ortaklığın sağlanması yönünde işlerin iyi yönde olduğunu da göstermektedir.

Güvenlik ve ekonomik planda görülen çok yavaş bir ilerleme, yurttaşın büyük bir kısmında tepkilere yol açtı. Uluslararası temsilciler ile yerel yöneticiler arasında "birbirini suçlamada oynanan ping-pong oyununda" Kosovalılar sadece gelişmeleri izleyen sesiz bir taraftı. Mart ayında cereyan eden trajik olaylardan sonra her iki tarafın yöneticileri için uyanma çanları çalıyordu ve gerekli olan değişimler acil bir şekilde yapılmalıydı. Tüm Kosova'nın kaosa doğru sürüklendiğini ve memnun olmayan ahaliyi ekstremlerinin yönettiklerinin farkına varma UNMIK ve GÖE'leri Kosova'nın karşılaşmakta olduğu gerçek sorunlara odaklanmaları için son ve

acil bir çağrısı oluşturmaktaydı. Bunların arasında cılız bir ekonomi ile güvenlik durumu ve şiddetli çatışmalardan sonra mevcut nazik iç etnik ilişkiler başta gelenlerdi.

Anayasal Çerçeve ile öngörülen şu anki yasal durum, Kosovalılar ile UNMIK arasında eşit ilişkilerin kurulmasını önleyen faktördür. Anayasal Çerçeve aslında Hükümeti, UNMIK'in emri altına koymaktadır. İdarenin ayrılmasını sağlayan bu yöntem ise Kosova için elverişli değildir. Mart 2002 yılında enstitülerin kurulması tamamlandığı andan itibaren Kosovalılar yönetim sürecinde daha fazla yetkilere/güce sahip olmayı ve yöneticiliği üstlenmeyi beraberce talep etmişlerdir. Bu gelişme UNMIK'te gerginliğe neden olmuştu. Şu anki yasal pozisyondan hareket ederek GSÖT ve tüm Kosova enstitüleri ve politik liderler tarafından ortaklığın sağlanmasına dair yapılan son çağrının gerçekleşmesi de zor olacaktır. UNMIK, hükümetin idare etmesi için yetenekli olduğuna dair teminat isterken, eğitim ile sağlık gibi "transfer edilmiş" alanlara haklı olarak işaret etmektedir. Her şeye rağmen, böyle bir gelişme yetkilerin transfer edilmesini olumsuz yönde etkilememelidir. Bu iki alanda mevcut durum Kosovalıların eksik ve yetersizliklerinden kaynaklanmaz. Böyle bir durum on yıldan çok süren bir dönemin mirasıdır: komünizmin çöküşü ve onun kalıntıları, enstitü bazında ve paralel sistemden kaynaklanan baskı, silahlı çatışma ve bu faktörlerin sonucu olarak kapasitelerin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Adliye ve polis alanlarında daha fazla yetkilerin verilmesi için Kosovalılar ısrarları, komünist dönemde

olduğu gibi doksanlı yıllarda da bu alanlardan gördükleri baskı ve acı tecrübelerden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı Kosovalılar bu iki enstitüye güvenin artırılmasını istemektedirler. UNMIK'in bu yöneki Kosova kapasitelerinin geliştirilmesine ilişkin katkı ve yansımaları tutumunu yansıtmış gözlenmektedir. Başbakanlık Ofisi çerçevesinde altı yeni ofisin açılması bu yönde cesaret verici bir işaret olması yanı sıra Kosova'nın ileriye doğru yürüdüğünü ve yavaş yavaş ortaklığın sağlandığının bir belirtisidir. Sözü geçen ofisler şunlardır: Uluslararası İşbirliği ve Yöresel Diyaloga ait Koordinasyon Ofisi, Avrupa Entegrasyonu Ofisi, Aleni Güvenliğe dair Danışma Ofisi, Enerji Ofisi, Adli İşleri ve Stratejik Politikaların İncelemesi Ofisi ve Planlama Ofisi. Bu ofislerin kurulmalarının hedefi, yedek yetki alanlarında Kosova kapasitelerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesidir.

KGA-KTA başkanı Sayın Marie Fucci'nin görevden alınması ve Başbakanlıkta yeni ofislerin açılmış olması ümit belirtileridir. Özelleştirme sürecinin acil bir şekilde başlaması gerekmektedir, ve bu süreç tarımcılık hammadde ve repro malzemelerine uygulanan vergilerin azaltılması ile atbaşı gitmelidir.

İlir Deda

Diğer yandan hükümet, şiddete karşı gelmede kendi uygunluğunu gösterdi ve yıkılan evlerin, ortodoks kiliseler ve manastırlarının yeniden inşa edilmelerine dair araçların ayrılması ile uğraşacak Merkezi Bakanlıklararası Komisyon'un kurulması yönünde aktif bir rolü üstlendi. Bundan başka Hükümet, Kosova'da etnik topluluklar ile ve özellikle Kosova Sırpaları ve Haşkalı topluluğu ile köprüleri yeniden kurmaya hazır olduğu yönünde ciddi söz verdi. GÖE, bu alanda acil olarak somut eylemler üstlenerek bu konuda ciddi olduğunu göstermiş olacaktır.

GÖE ve UNMIK, Kosova'ya dair Standartlar üzerinde ortaklaşa olarak çalışarak Kosova'nın Avrupa demokratik standartlarına daha yakın olmasını sağlayacaktır. Mart ayında beliren şiddetin tekrarlanmaması amacıyla, UNMIK ile GÖE'ler ortaklık için sorumlu olduklarını göstermelidirler.

Kosova Tarımcılık Potansiyelinin Geliştirilmesi

Tarım, Ormanlık ve Zirai Geliştirme Komitesi Başkanı Sn. Tomë Hajdaraj ile söyleşi.

Shpresa Mulliqi, AGİT

Sayın Hajdaraj, Tarım, Ormanlık ve Zirai Geliştirme Komitesi'nin temel etkinlikleri hakkında bize bir şeyler anlatır mıydınız?

Parlamento nezdindeki Tarım, Ormanlık ve Zirai Geliştirme Komitesi, ilgili Bakanlık ve bu komisyonun yetkisinde olan 13 yasayı görüşmesi gerekecektir. Sözü geçen yasalar – büyükbaş hayvan yetiştiriciliği, baytarlık, ekilebilir arazi, sulama, gıda kalitesi, muffedişlik v.b. alanlara ilişkindir. Bunların dışında, Komisyonumuz, fikir üretimi ve görgü değiş tokuşunda bulunmak yanı sıra ortak projelerin gerçekleşmesine de katılmak için Kosova'nın ilgili enstitüleri ile olduğu gibi dış ülkelerdeki benzeri enstitülerle işbirliği yapmayı da öngörmektedir. Örnek olarak Komisyonumuz bu yıl Bosna Hersek (BH) Parlamentosu'nu ziyaret etti. Bosna Hersek de tranzisyon - dönüşüm sorunlarıyla karşılaşmış bir ülke olduğuna göre, yasaların tasarlanması, yasaların uygulanmaya konması ve diğer yasal kuralların gerçekleşmesinde Bosnalı meslekdaşlarımızın edinmiş oldukları görgülerinin bize yardımcı olabileceği fikrine vardık. Kendi çalışma programı çerçevesi içerisinde, Komisyon, Arnavutluk Cumhuriyeti Parlamentosuna bir ziyaret gerçekleştirmeyi de öngörmektedir. Bundan bir süre önce Arnavutluk Parlamentosu çerçevesindeki benzeri Komisyon bizim Komisyonumuzu ziyaret etti. Son derece başarılı olan bu ziyaret, özellikle gıda alanına ilişkin Serbest Ticaret Anlaşması'nın imzalanmasının başlangıç noktasını oluşturdu. Buna rağmen, bu anlaşmanın gerçekleştirilmesi dinamiği ile pek memnun değiliz. Priştine'de Bulgaristan Ofisi temsilcisi Sayın Kolev ile yapmış olduğumuz görüşmede, ilkbaharda Komisyonumuzdan oluşacak olan bir delegasyonun Bulgaristan'ı ziyaret etmesini önerdik. Son zamanlarda Bulgaristan'da özellikle gıda ve ham

Tomë Hajdaraj

madde ticaretinde önemli bir artışın izlenmesi sonucu böyle bir karara vardık.

Kosova'da en önemli meseleler arasında tarımcılığın önemli bir yer verildiğinden hareket ederek Komisyon olarak kendi programımızda, 15 Belediye Meclisini ziyaret etmeyi planladığımız bulunmaktayız. Belediye Meclis başkanları, bölüm müdürleri ve belediye yöneticileriyle yapmış olduğumuz toplantıların sonuçlarına göre, Başbakanlık ve belediyeler arasındaki işbirliğin gereken düzeyde olmadığı sonucuna vardık. Kosova ve Kosova yurttaşları için çok önemli olan bu işbirliğin geliştirilmesi son derece önemlidir.

Şimdiye kadar kaç yasa yürürlüğe girdi ve belirli yasaların uygulanması konusunda sıradan bir vatandaş nasıl bilgi edinebilir?

Maalesef özellikle belediyeler düzeyindeki yönetim organları tarafından Meclisten geçen yasaların gerçekleştirilmesi düzeyi ile memnun olmadığımızı belirtmemiz gerekir. 15 belediyede toplantı düzenlemeyi planladığımızın nedenleri arasında, sözü geçen yasaların belediye düzeyinde nasıl yürürlüğe konması konusunu ele almamızdan ileri gelmektedir. Diğer yandan, yakın bir gelecekte tüm ilgili müdürlüklerin müdürleri ve Bakanlık yetkililerinin katılacağı bir oluşumda bu sorunun üstesine

nasıl çıkacağız konusunu ele almamıza inanıyorum.

Toplumsal kesime ait 187 bin hektar orman ve 70 bin hektardan çok ekilebilir arazi için de sorumluluk bize düşmektedir, oysa şimdiye kadar onların işletmeciliği alanında nerede ise hiç bir şey yapılmış değildir. Fakat şu aşamda, yasaların gerçekleştirilmesi konularının ayrıntılı bir şekilde ele alınması için Belediye Meclisleri ve ilgili bakanlıkları bir araya getirme gayreti içindeyiz.

Buradaki temel sorun sahiplik meselesinden kaynaklanmaktadır. Beş sahibi gözüken bir mülk nasıl özelleştirilecektir? Bu mülklere ilişkin somut önerilerimiz var: Kosova Hükümeti veya yedek bir hakkı oluşturduğu değerlendirildiği durumda GSOT tarafından kamu orman ve ekilebilir arazilerin yönetilip işletileceği bir fon oluşturulmalıdır. Daha başka sözlerle bu zenginliğin ivedi bir şekilde özelleştirilmesi işlemi ile acele edilmemelidir. Bir toplumun ve devletin oluşturulması ve geleceği açısından toprak -arazinin fundamental - temel bir unsuru oluşturduğunu burada hatırlatmamız gerekir. Bu yüzden de özelleştirme işlemleri aceleye gelmemelidir. Mülkün gerçek sahibini buluncaya kadar şimdiki durumu muhafaza edeceğimize inanmaktayım. Bunun çabuk bir şekilde olacağını ve onun KTA-KGA gibi bir acans sayısıyla onun adaletli ve hiçbir tarafı incitmeyecek şekilde gerçekleşeceğine inanmak, bana göre bir non-sens'i oluşturmaktadır.

Sn. Hajdaraj, Kosova'da ekilebilir arazilerin sürülüp ekilmediği ortadadır. Bu alanların gerçek sahiplerinin bulunmaması yüzünden mi yoksa var olan strüktürlerin bu alanları gerektiği gibi kullanıp işletmelerini bilmediklerinden bu durum ileri gelmektedir?

Bakın, Kosova'da kamu mülkünün üç örneği vardır: toplumsal kesim mülkü olan ekilebilir araziler, topluluk mülkü olan diğer araziler ve

"utrina" denilen kollektif mülkler. Üçüncü çeşidi dağlık araziler oluşturmaktadır ve bu arazilere ait belirli tapu ve evraklar vardır, öyle ki bu arazilere değin ilgili tüm dokumentasyon bulunmaktadır. Ama bu araziler ortak mal - mülk olarak tüm köy tarafından kullanılmış bulunmaktadır.

Çiftçilik ve hayvancılığın birbiriyle atbaşı gittiği denilmektedir. Hayvancılık alanındaki güncel durum nedir?

Büyük bir üzüntü ile şunu söylemeliyim ki insani faktör yanı sıra son on yıl içerisinde olduğu gibi savaş süresince de Kosova genelde hayvancılık alanında büyük zorluklarla karşılaştı. Üç ya da dört yıl önce bir grup uzman bir değerlendirme yaparak son on yıl içerisinde hayvancılık alanında görülen hasarın milyarlarca DM düzeyinde olduğunu saptadı. Bundan dolayı biz Tarımcılık Bakanlığı'nın savaşın ekili arazi, orman, çayır ve otlak alanlar ile özellikle hayvancılık alanında yaptığı maddi hasarları değerlendirecek proje hazırlamalarını ısrar ettik. Savaş yüzünden toplam hayvan sayısının % 65 için azaldığı bilinmektedir. Parlamento Komisyonu olarak biz Ekonomik Fiskal Konseyi'nin daha geçen yıldan itibaren canlı hayvanlar da dahil olmak üzere hammadde malzemelerinin vergilendirilmesinde değişme yapılmasını istedik. Ama şimdiye kadar başarıya ulaşamadık. Bu alanda bi tek tohum ve beyaz tohumlar alanında (buğdaygillerde) başarıya ulaşabildik. Böyle bir gelişmeden yurttaşlar kazançlı çıkacak yerde böyle bir gelişme en çok un üreticilerinin işine geldi ve onlar kârlı çıktı. Ama biz bu yıl da sadece seyrirci kalmayı düşünmüyoruz, öyle ki Tarım Bakanlığı çerçevesi içerisinde olan Siyaset ve Gelişme Müdürlüğü'nün tarımcılığın gelişme hedefleri ve öncelikler listesini hazırlamalarını ve olanaklar dahilinde tarımın gelişimine değin bir fonun kurulmasını istiyoruz. Ümit ediyorum ki biz bu hedefe ulaşırız.

Kosova Polis Hizmetleri Okulu ve Mart olaylarına tepkisi

Bu makale 17 -19 Mart 2004 tarihleri arasında insanların hayatı ve mallarına karşı yaşanan Kosova'daki şiddet olaylarından iki hafta sonra yazılmıştı. Önümüzdeki aylar içerisinde UNMIK – Sivil Polisinin olayların nedenlerine ilişkin incelikli analiz yapması ve olaylara ilişkin verileri belirlemesi beklenmektedir. Kosova Polis Hizmetleri Okulu (KPHO) polislerin eğitiminde muhtemel görülebilen boşlukların belirlenmesi olgularının toplanmasında da çalışmaktadır.

Tim Wilson, Planlama Şefi, KPHO
Polis Eğitimi ve Geliştirme Bölümü

Kosova Polis Hizmeti (KPH) çalışanları arasında çok sayıda emniyet görevlilerinin bu olaylar sırasında hayatlarını riske atarak çeşitli zorluklarla karşılaştıkları ve görevlerini yaparken yaralandıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Onların çoğu ellerinden geldiğince görevlerini en iyi bir şekilde yapmaya çalıştılar. KPH görevlileri arasında azınlıkta olan emniyet personelinin kriminal bir eylemde bulunup bulunmalarına değin incelemeler sürmektedir ve böyle bir şey saptandığı durumda onlara karşı gereken önlemler alınacaktır. İşlerin kötü gittiği durumlarda bazen birey yerine uniformanın suçlu çıkarılması daha kolaydır.

18 Mart 2004 Perşembe gecesi KPH görevlilerinin olduğu gibi Kosova Polis Hizmetlerinde görevli öğretim görevlilerin kararlılığı ve kahramanlıklarına şahit oldum. Bilinmeyen ve henüz saptanması gereken nedenler yüzünden bin kadar kişilik bir grup polis istasyonu bitişiğinde Aşkali topluluğunun barındığı okulumuzun yanına yaklaştı. Kalabalıkta gizlenen krimineller tarafından çoğunun evleri yağmalanarak yakıldı. Bizim KPH personelimiz polis istasyonunda görevde olanlarla birlikte iki yüz üzerinde Aşkaliye kucak açarak onların güvenli olmalarını sağladı. İlk önce Aşkallılar polis istasyonuna alındı, daha sonra polis istasyonu ile KPH arasında var olan metal parmaklığı-

çiti kestikten sonra kendilerini okulumuzda barındırdık. KPH eğitim personelinin bütün gün içerisinde sürdürdükleri eğitim çalışmalarına rağmen bu durum karşısında bu tür davranışların bir polisten beklenilmesine rağmen, kendi güvenlikleri, malları ve aileleri için ellerinden geleni yapmış bulunmaktadırlar.

KPH'nin çok kısa bir dönemde ve dünyada hiç görülmemiş bir tempo içerisinde hızlı bir şekilde olgunlaşması bekleniyordu. Bütçe ve zamanın izin verdiği en kısa bir zaman dilimi içerisinde personel ve insane kaynaklarının memnun edici bir seviyeye gelmeleri yönünde hareket etmek gerekiyordu. İki hafta önceye kadar önceliklerin yerine getirilmesi için tüm bölümlerin elverişli olmadığı ayandı. Geçen ay meydana gelen olaylar gibi Kosova içerisinde yaşamakta olan herhagi bir topluluğa karşı gelecekte yapılabilecek olan herhagi bir saldırıya karşı gelmek için bazı önceliklerin uyumlaştırılması gerekir. Tüm Kosova içerisindeki yedekleri efektif ve çabuk koordine edecek olan komuta ve denetim merkeziningeliştirilmesibuyönde bir örnek olabilir. Dikkatli bir planlama yapılarak gerekli cihaz ve donatımın edinilmesinde de önemli bir başarı kaydedilmiştir. Bu olaylardan önce nizam ile intizamın örgütlü bir şekilde bozulması istendiği durumlarda, KPH'nin elindeki mevcut donatımı kullanmak zorunda

Vıçitrın'da bulunan Kosova Polis Hizmetleri (KPH) okulundaki eğitim

kalmamıştı. Şimdi ise bu ihtiyacın daha geçlere bırakılması değil, bir an önce yerine getirilmesi gereksinimi ortadadır.

Eğitimin ilk safhasında her KPH mensubuna İnsan Hakları, Davranış Kodu ve Etik Davranışlar hakkında yapılan derslerde geniş bilgi verilmiştir. Polis okulu öğrencilerinden oluşan şimdiki nesil 20 hafta süren temel eğitimi alan ilk grup öğrenciyi oluşturmaktadır. Gelecekte kursun içeriği yeniden gözden geçirilerek son olaylar gibi benzeri durumlarda alınacak tecrübelerin daha etkili olması için nelerin yapılmasının gerektiği üzerinde durulacaktır.

Barışın korunması sadece polis değil, herkesin görevidir. KPH, kendi öğrencilerine demokratik

polisye içeriklerini ve pratiklerini öğretmiş bulunmaktadır. Diğer yandan KPH ve UNMIK – Polisi tarafından Topluluğun Polisi adı altında aktif bir bölümü mevcuttur ve onların temel görevleri arasında polisin yerel topluluk ve okul ilerigelenleri ile partörlüğün sağlanmasıdır. Yerel ve uluslararası yetkilileri tüm düzeylerde kendi yerel polisi ile birlikte çalışmaların sürdürülmesini destekleyerek, partörlüğü geliştirmek ve bir topluluk içerisindeki yasa, nizam ve intizam için sorumluluğun paylaşımını cesaretlendirmektedir. Topluluk liderleri ile polis arasında sıralı olarak düzenlenen kamuya açık toplantılarda onların temsil ettikleri tüm toplulukların sorunları dinlenerek nelerin yapılabileceği belirlenmelidir.

Öğrenciye erişmesi için eğitimin reforma uğraması

Hızlı gelişmelerin cereyan ettiği yeni bir yüzyılın başlangıcında yaşıyoruz. Aile içi ilişkilerimizden başlayarak toplumsal, ülke ve bölgesel düzeyde hayatımızın neredeyse her yönü değişikliklere uğramaktadır. Kosova ve onun yurttaşları, eğitim meseleleri ile sadece enstitülerin ilgilenmesi gerektiğini ve bunun tüm toplumun önemli bir işi olması doğrultusunda ellerinden geleni yapmaları gerekir. Bu günlerde ve gelecekte yapılacak olan değişikliklerin uzun vadeli bir etkisi olacaktır.

Venera Lunji, Siyasi Danışman Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı

Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığının (EBTB) temel görevlerinden biri herkese daha iyi bir eğitim sağlamaktır. Öğrencilere ulaşmadan önce eğitimde bir şeylerin olageldiğinden bahsetmek mümkün değildir. Reformların öğrencilere ulaşmasını sağlamak amacıyla EBTB şunları hedeflemektedir:

- Yegane-tek eğitim sistemi: Tek eğitim sisteminin uygulanması yasa ve diğer kanunların yerine getirilmesini gerektirmektedir. 2003 yılında Kosova Meclisi eğitime ilişkin iki kanunu kabul etti - İlköğretime ile Orta Öğretime değin Yasa ve Yüksek Öğretime değin Yasa;

- Öğrenme ve öğretimin, güvenli ve sağlıklı bir ortamda gerçekleşmesi gereksinimlerini göz önünde bulundurarak okul alanlarının sağlanması;

- Herkesin zihni, ruhi ve psikofizik gelişmesi için olanakların sağlanması. Bu herkesin eğitimle kapsanması ve Avrupa standartlarına göre yüksek bir düzeyde eğitimin sağlanması ve okul program ve müfredatlarının gelişmesi, uygulanması ve değerlendirilmesini içermektedir. Şimdiye kadar 1, 6, 7, 9, 10. ve 11. sınıflara ait plan-program ve müfredatlar uzmanlar tarafından hazırlanmış ve Kosova'da yaşamakta olan toplulukların dillerine çevrilmiştir. Diğer yandan Sırp topluluğu bu girişime katılmak için hazırlık göstermediği yüzünden plan program-curriculum için gerekli olan kitapları tamamlamakta güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bir grup uzman Sırp dili üzere olan bazı ders kitaplarının değerlendirilmesi ile ilgili çalışmalarda

bulunmaktadırlar ama onlar hala kendi düşüncelerini daha doğrusu razılıklarını belirtmiş değillerdir. UNMIK ve Avrupa Konseyi uzmanları Arnavut ve Sırp dilindeki tarih ders kitaplarını değerlendirmektedirler;

- EBTB, eğitim sisteminde yapılan değişiklikleri desteklemek için ana-babaları ve toplulukları cesaretlendirme ve onları dahil etmeye çalışmaktadır. Gelişme yolunda eğitim sisteminde görülen başarıların ve zorlukların kamuoyu ve medyaya açıklanmasına özel özen gösterilerek şeffaflığın sağlanması hedeflenmektedir;

- Yüksek eğitimde reformların yapılmasının temel hedefi, Avrupa standartlarına göre eğitim göreceğ olan gelecekteki kuşaklara yatırımların yapılmasıdır. Üniversite, yeni girişimler, yenilikler ve Üniversite ağına etkin bir şekilde katılmakla bir enstitü olarak geliştirilecektir. Bundan başka diğer ülkelerin yüksek eğitim enstitüleriyle işbirliğinde bulunarak piyasaya dönük bir enstitü olarak, toplumun geliştirilmesi ve gelişmesini hedef olarak bilmelidir. Üniversite bölümlerinin piyasanın ihtiyaçlarına uyumlu yeni müfredatlar geliştirmeleri cesaretlendirilerek modern öğretim yöntemlerini uygulamaları, öğretmen ve eğitim personellerinin eğitimlerini sağlamaları ve yörede, Avrupa ve dünyadaki mevcut üniversiteler ile partnörlük ilişkilerini kurup sürdürmeleri gerekir.

EBTB, uluslararası topluluk, UNMIK temsilcileri ve Kosova'da faaliyetlerini sürdüren diğer devletlerin örgütleri ile sıkı bir işbirliği içindedir. Kosova'da

eğitimin tekrar canlanıp ayakta durması için çok sayıda projelere uluslararası örgütler yardım etmiş ve onları desteklemiştir. Özellikle devamdaki partnörleri anmak istiyorum: Dünya Bankası, Kanada Uluslararası Gelişme Ajansı (CIDA), Kosova Eğitim Geliştirme Projesi (KEDP), UNICEF, Deutsche Gesellschaft fuer Technische Zusammenarbeit (GTZ), Finlandiya Destek Grubu, İsviçre İrtibatı, Avrupa İmar Ajansı ve çok sayıda hükümet ve Sivil Toplum Örgütleri.

Yukarıda sözü edilen tüm etkinlikler ve diğer etkinlikler Kosova'daki eğitimin yavaş yavaş ve doğru bir yöne doğru ilerlediğini göstermektedir. EBTB ve onun resmi görevlileri toplumun gelişmesinde eğitimin rolünün ne kadar önemli olduğunu bilmektedirler. Kosova Hükümeti de aynı zamanda eğitimin önceliğini vurgulayarak, Kosova'nın gelecekteki kalkınması yönünde kilit rolüne sahip bir konu olarak saymaktadır.

17 ve 18 Mart olayları herkesi sarstı. Şiddet olayları beklenmiyordu ve

tahmin edilmiyordu. Olaylar bir üzücü olay ve memnuniyetsizlik gösterileri ile başladı - Çaber'de hayatını yitiren çocukların ölümü - ve çoğunluğu oluşturan ahali tarafında Kosova'nın imajını bozan saldırı ve şiddet eylemlerine dönüşü.

EBTB, öğrencilerin sokaklara dökülmelerini önlemek ve yaşamlarını tehlikeye atmamaları yönünde gerginliğin azaltılması doğrultusunda geniş etkinliklerde bulundu. Çocukların göstericilere katılmalarını önlemek amacıyla öğretmenler, okul müdürleri ve özellikle de ana-babalara çağrı ve mesajda bulunan basın konferansları düzenlendi. EBTB, Kosova Hükümetinin bir parçası olarak sözü edilen günler içerisinde yapılan hasarların giderilmesi doğrultusunda katkıda bulunacaktır. Son olayların Kosova'nın üzerine bir lekenin düşmesi olarak hatırlanmayacağını ve uluslararası topluluğun Kosovalılarla işbirliğinde bulunarak daha iyi bir gelecek sağlamak için beraberce çalışacaklarını ümit ederiz.

OEBS omogućava usavršavanje kadrova parlamentarnoj grupi “Ostale zajednice”

Senad Sabović, AGİT

AGİT Kosova Misyonu, Demokratikleşme Bölümü, Merkezi Yönetim Destek Gurubu (MYDG), “Diğer Topluluklar” Parlamenter Grubu için Ohrid’te kapasite geliştirme semineri örgütledi. 11-14 Mart 2004 tarihleri arasında düzenlenen seminer, grup üyelerinin günlük sorunlardan bir an olsun uzaklaşmaları ve sorunlara analitik bir şekilde yaklaşmaları için eşsiz bir fırsattı. MYDG’nin temel amaçlarından biri kapasite geliştirme konusunda Kosova Meclisi üyelerine destek sağlamaktır. MYDG ayrıca Mecliste yer alan azınlık partilerine de sürekli destek sunmaktadır. Bu çerçevede, “Diğer Topluluklar” Grubu üyelerinin azınlık hakları konusunda kavramsal anlayışlarını geliştirmek ve topluluklarını etkileyen konular hakkında ortak bir tutum takınmaları için aralarında bir uzlaşma ruhu sağlamak istedik. Bu iki unsur söz konusu seminerin temelini hedefiydi, çünkü Grubun iki en önemli ihtiyacına cevap vermektedir: genel olarak azınlık hakları kavramının içeriği ve siyasi etkinliklerin konsolide edilmesi.

Bu iki hedef, hedeflenen tartışmaları kolaylaştırmak ve katılımcılar ile bilgilerini paylaşmak amacıyla davet edilen iki uluslararası uzman tarafından çok iyi bir şekilde kavranmış bulunmaktaydı. İnsan hakları ve azınlık hakları üzerine mevcut tecrübeleri yanı sıra, her iki uzman da, Gregory Fabian, eski AGİT Kosova Misyonu, İnsan Hakları Bölümü çalışanı

Diğer Topluluklar Parlamenter Grubu Ohrid’te

ve Clive Baldwin, Uluslararası Azınlık Hakları Grubu görevlisi, Kosova’da azınlık olarak karşılaşılan sorunları da aldı: önceki yıllarda her ikisi de Kosova’da yaşayan etnik azınlıklar durumunun değerlendirilmesi üzerine çalışmış ve OMiK-UNHCR Azınlıklar Durumunun Değerlendirmesi Raporu’nu hazırlamıştır. MYDG üyeleri yardımı ile hazırlanan ve sunulan modüller ulusal azınlıklar teorisinin bu hakların geliştirilmesine dair özellikle “Diğer Topluluklar” Parlamenter Grubu ihtiyaçlarına göre hazırlanan iyi bir

kombinasyonunu oluşturuyordu. Seminerin birinci bölümünde katılımcılara azınlık haklarının temel ilkeleri yanı sıra uluslararası sözleşmeler ve kuruluşlar hakkında bilgi sunuldu. Bu bölümde uzmanlar “hak nedir” ve “azınlıklar kimlerdir” gibi soruları yanıtlamaya çalıştı ve bu haklar hakkında en önemli uluslararası hukuki kaynaklar ve bunların ardında bulunan kuruluşlar hakkında bilgi verdi. Ayrıca, katılımcılar söz konusu uluslararası mekanizmaların Kosova’da ne kadar uygulanabilir olduğunu ve Kosova’daki azınlıkların

yaşamı ile ne kadar ilgili olduğunu göstermeye çalıştılar. Seminerin ikinci bölümü pratik uygulamadan oluşmaktaydı. Bu bölümde katılımcılar çalışmalarını sırasında analitik yasal metodolojiyi geliştirmek ve uygulamak için gruplara ayrıldı. Bu alıştırmalarda Diğer Topluluklar Grubu üyelerinden özel durum etütlerine ilişkin ilgili yasal hükümleri açıklamaları, gerçek hayatta görülen yasal konuların belirlenmesi, politik yönün yasal yönden ayrılması, konunun, haklara ilişkin tek yasal kaynağı ile ilgili olması ve başka. Yapılan alıştırmaların hedefi

– mantığı Diğer Topluluklar üyelerinin kendi topluluklarının karşılaşmakta olduğu konuları ele almak ereğiyle analitik olarak düşünme yeteneğinin geliştirilmesiydi. Bu çalışmaların odağını, katılımcıların, temsil etmekte oldukları insanlara uygulamaları gereken pratik mekanizmalar oluşturmaktaydı. Bu mekanizmalar arasında sorunun tanımlanması ve yasal konunun belirlenmesi, konu ile ilgili çarelerin bulunması yollarının araştırılması, eski elemanlara dayanarak konunun incelenmesi ve toplulukların ortak gereksinimlerinin incelenmesi ereğiyle eylem planının geliştirilmesi ve bu planın uygun olan kanallar yoluyla gerçekleştirilmesi.

Seminerin son günü, AGİT Kosova Misyonu Şefi Ambassador Pascal Fieschi, Misyonun “Diğer Topluluklar” Parlamenter Grubu üyelerine birer parlamenter olarak ve temsil ettikleri topluluklara sunduğu desteğin bir göstergesi olarak Priştine’den Ohrid’e geldi. Katılımcılar, danışmanlar ve AGİT personelinin mevcut bulunduğu kokteyl sırasında yaptığı konuşması sırasında Ambassador Fieschi, “Diğer Topluluklar” Parlamenter Grubunun uyumlu bir şekilde çalışmasının önemini vurguladı.

AGİT Kosova Misyonu, Merkezi Yönetim Destek Gurubu seminerin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi ve hedefine ulaşması nedeniyle kıvanç duymaktadır. Azınlık hakları mekanizmaları hakkında bilgi edinme ve onların pratikte kullanılmasına dair araçların geliştirilmesi yanı sıra, katılımcılar harika bir göle sahip olan Ohrit kentini de dolaştı ve kendi aralarında daha sıkı ilişkiler geliştirdi.

“Kendimize sorduk: sırada kim?”

Gani Sadik,
“Diğer Topluluklar” Parlamenter Grubu Başkanı

Mart ayı içerisinde Kosova’da meydana gelen şiddet olayları karşısında şoke olduk. Hiçbirimiz böyle bir şeyi beklemiyorduk, çünkü artık Kosova’da hiçbir zaman bu boyutta bir şiddetin yaşanacağına inanmıyorduk.

Bu gelişmeler sonucu beliren insan kayıpları karşısında büyük bir üzüntü duyduk – insan hayatı hiç bir şeyle telafi edilemeyecek bir kayıptır. Bunun dışında, şiddet esnasında tarihi değer taşıyan dini objelere yıkıcı eylemlerin de tertiplenmiş olması, bu topraklarda şimdiye kadar görülmemiş bir fenomeni oluşturmaktadır.

‘Diğer Topluluklar’ olarak 17 ve 18 Mart olayları bizim için de dehşet vericiydi – Rom ve Aşkaliler’in evleri hedef alınarak onlara karşı şiddet uygulandı. O zaman kendimize “sırada kim var?” diye sormaya başladık. Çok şükür ki şiddet tüm ‘Diğer Topluluklara’ yayılmadı.

Kosova’da olagelen bu şiddet olaylarını kararlı bir şekilde kınamaktayız. Olayların ardında olanlar ise kesinlikle Kosova’nın iyiliğini düşünmeyen çevrelerdir. Beşyıldan bu yana UNMIK, KFOR ve Kosova halkının desteğiyle mevcut kuruluşlar Kosova’da yaşayan tüm etnik grupların birarada yaşaması için koşulların sağlanması doğrultusunda çaba sarfetmiştir. Söz onusu kuruluşlar Kosova’nın demokratikleşmesi doğrultusunda büyük emek vermiştir. Uluslararası topluluk Kosovalılara’a güveniyordu. Maalesef bu iki gün içerisinde her şey suya düştü.

Hayatlarını kaybedenler artık geri getirilemez. Kosova’nın dış ülkelerde sahip olduğu arkadaşlarının güveni olduğu gibi

Gani Sadik

tüm dünyanın Kosovalılara karşı olan güvenleri de sarsıldı. Artık tüm dünya Kosova’da olagelen trajik aylardan söz etmektedir – böyle bir şeye ise ne gereğimiz vardı? BARIŞÇIL bir şekilde protesto etmek ve aleni olarak memnuniyetsizliği belirtmek, demokrasinin temel ilkesini oluşturmaktadır. Ama şiddet olayları hiç bir zaman özürlemez.

Kosova’nın barış yanlısı olan tüm insanları tüm bu nedenler yüzünden bu şiddet olaylarını kınadı ve Kosova Meclisi ile diğer estitüler bu süreci kınayanların başında bulundu. ‘Diğer Topluluklar’ temsilcileri olarak biz de bu olayları kınadık – biz aslında her ne taraftan gelirse gelsin gücün kullandığı olayları kınamalıyız. Özellikle KFOR askerlerine kaşı yapılan saldırıları kınamaktayız, çünkü onların te-

mel görevi barışı ve Kosova ve onun vatandaşlarını korumaktır. Diğer yandan, Mart olayları esnasında tüm tarihi anıtlara ve yurttaşların evlerine yapılmış olan zararların telafi edilmesine ilişkin Kosova Hükümetinin girişimini selamlıyoruz.

Uluslararası topluluğun güvenini yeniden kazanması için Kosova ve onun enstitülerine çok önemli bir görev düşmektedir. UNMIK ve KFOR ile işbirliği yaparak onlarla partnörlüğü geliştirmeleri için Kosova enstitülerinin ihtiyacı vardır. Partnörler olarak onlar Kosova’nın karşılaştığı tüm güçlüklerin üzerinden gelebilirler.

Kosova’nın UNMIK ve KFOR’un varlığına ihtiyacı vardır ve Kosova’nın geleceğini sadece onlarla diyalog içerisinde bulunmak ve partnörlük yapmakta görmekteyim.

Üç dilin tek yasama dilini konuşması nasıl sağlanmalı?

Hubert van Ek Koster

OMIK-ova Savetodavna služba u kabinetu premijera

Kanun tasarılarının hazırlanmasında, tercümelemlerde yapılan hatalardan dolayı büyük sorunlarla karşılaşmaktadır, şöyle ki onaylanan yasaların Arnavut, Sırp ve İngiliz dili üzerindeki verziyonlarında büyük bir uyumsuzluk göze çarpmaktadır. Onaylanan bu kanunların ne anlama geldiğini insanların iyice anlamamaları yüzünden onların değeri ve anlamları da yitirilmektedir aynı zamanda. Çünkü onları gerçekleştirmek ve uygulamak zorunda olanlar sözü geçen kanunları anlamakta güçlük çekmekte. Zayıf bir dille tercüme edilen bir yasanın diğer kanunların çıkarılması için bir esas oluşturması durumu daha da kötüleştirmektedir çünkü hazırlanan yeni kanunlarda aynı terminolojinin kullanılmasına neden olmaktadır. Yok eğer terminoloji düzeltilmişse o zaman iki kanun arasında tutarsızlık vardır. Aynı zamanda ilan edilmiş olan Meclis Kanunlarının yayınlanması sorumluluğu UNMİK ile Meclis arasında uzun tartışmaların yapılmasına neden olmuştur. Bu arada ilan edilmiş olan Meclis kanunları sadece UNMİK Gazetesinin online versionunda bulunurken, UNMİK, metinlerin doğruluğu ve tutarlığı ya da Meclis tarafında ilan edilen kanunların ilgili tercümelemleri sorumluluğunu üzerinden atmıştır. Geçenlerde UNMİK ile Meclis arasında bir anlaşmaya varılarak Meclis, sadece Meclis websitesinde olmak üzere ilan edilmiş olan Meclis kanunların doğruluğu için sorumluluğu üstlenmiş bulunmaktadır. Buna ek olarak Hükümet, ilan edilmiş olan Meclis kanunlarının gerektiği şekilde dağıtılmasını sağlamak

amacıyla Resmi Gazete’de yasal bir girişimi başlattı. Meclis tarafından onaylanmış kanunların yayınlanması konusunda UNMİK ile Meclis arasındaki uzlaşmazlık her ne kadar bir çözüme kavuşmuş olsa dahi, bu durum en önemli sorunun çözümüne yardımcı olamamıştır. Parlamento tarafından onaylanan kanunların üç dildeki verziyonlarının arasındaki tutarsızlık ve uyumsuzluk Kosova’da kanunlara saygının gösterilmesi ilkesini tehlikeye düşürecek boyuttadır. Son günlerde ulusal esasa dayalı şiddet olayları gölgesinde olmasına rağmen, Kosova toplumunun entegre edilmesi amacıyla yapılmış çabaların bir parçası olarak dil konusunda gözlenen bu sorunun bir an önce görüşülmesi gereksinimi ortaya çıkmaktadır.

Tercüme alanında gözlenen sorunların önemli bir bölümü kanun tasarısı metinlerinin hazırlanması aşamasında, Başbakanlıkta oluşturulan çalışma grupları tarafından hazırlanan verziyonlarda ortaya çıkmışlardır. Örnekle olarak çalışma grupları aşamasında, kanun tasarısı metinlerinin Arnavutça, İngilizce ve Sırpça verziyonlarının aynı içeriğe sahip olması ve yapılan değişikliklerin aynı olduğunu denetleyecek bir prosedür mevcut değildir. Çalışma grubu tüm üyeleri tarafında görüşülecek kanun tasarılarının her üç dile dıştan temin edilecek olan uzmanlar tarafından tercüme edilmeleri de sağlanmış değildir. Çalışma gruplarının düzenlemiş oldukları toplantılar süresince de tercüme sorunları belirmektedir. Bu evrakları tercüme etme/konuşmaları tercüme etme konularında çalışma gruplarını yö-

netecek olan etkili prosedürler kuralları olmadığı yüzünden ileri gelmektedir. Daha önemli Hükümette evrakları tercüme edecek/konuşmaları tercüme edecek kapasite yetersizliği görülmektedir. Çalışma gruplarında beliren sorunların uyumlaştırılması çok zordur ve kanun tasarılarının Meclis tarafından görüşülüp onaylanması ve UNMİK Hukuk Müşavirliği Dairesi tarafından gözden geçirilmesinden ve GSÖT tarafından ilan edildikten sonra bu sorunlar hala mevcudiyetlerini korumaktadırlar.

Ayrımcılığa Karşı Kanun, yanlış tercümelemlerden kaynaklanabilecek politik sonuçların somut bir örneğini oluşturmaktadır. Ayrımcılığa Karşı Kanun ilk defa (esasta) görüşüldüğünde Geri Dönüş Koalisyonu beklenmedik olarak bu kanun tasarısına karşı oy kullandı. Uluslararası topluluk ise bunun nedenlerini açıklama mahiyetinde çeşitli politik teoriler üretmeye başlamasına rağmen, Ayrımcılığa Değın Kanun’un Sırp diline gerektiği gibi tercüme edilmediği yüzünden bunun ileri geldiği ortaya çıktı. Ayrımcılığa

değın Kanun Meclis tarafından ikinci defa görüşüldükten sonra Geri Dönüş Koalisyonu Anayasal Çerçevenin 9.1.39 maddeleri gereğince itirazda bulundu. Genel olarak Meclis, Hükümet tarafından gelen kanun tasarıları metin çevirileri ile memnun olmadığını açıkça ifade etmiştir.

Bu sorunun bir bölümü Başbakanlık nezdinde AB adına Avrupa İmar Ajansı (AİA) tarafından desteklenen (GTZ)-nin bir projesi sayesinde çözümlenmiştir. GTZ, Başbakanlık çerçevesinde Standardizasyon/Verifikasyon Dairesini kurarak, tercüme edilen kanun tasarılarında kullanılan dilin AB ve Anayasal Çerçeve ile uyumunun denetimini yapmaktadır. Bunun yanı sıra, GTZ, 1/2002 No’lu Administratif Talimatın geliştirilmesi yönünde de çaba harcayarak kanunların hazırlanması ve Başbakanlık veya Meclise sunulması süreçlerinin iyileşmesini hedeflemektedir. Bu Talimat sayesinde çalışma gruplarının administrativ ve tercüme konusuna tüm Bakanlıklarda Standardizasyon/Verifikasyon Dairelerinin kurulmasını Başbakanlıktan isteyecelerdir.

Kanun tasarılarının çalışma grupları düzeyinde hazırlanmasında tercüme kapasitelerinin yetersizliğinden kaynaklanan bir boşluk gözlenmektedir. Hükümetten İngilizce çevirilerin temin edilmesi beklenemeyeceği için özellikle İngilizce tercüme temin edilmesinde desteğin sunulması gerekmektedir. Anayasal Çerçeveye göre Hükümet ve Meclis'in sadece toplantıları idare etmesi ve Arnavut ve Sırp dili üzere resmi evrakları tercüme etmesini zorunlu kılmaktadır. GÖE'nün İngilizce tercüme yapabilecek profesyonel hukuk tercümanların işe almak için her ne kadar ilgi gösterse dahi bunun gerçekleştirilmesi zor olacaktır. Çünkü UNMIK'te çalışan bir İngilizce hukuk tercümanı Kosova konsolide bütçesinden maaş alan aynı bir meslektaşından kat kat fazla maaş almaktadır. Öteyandan uluslararası topluluk temsilcileri genelde çalışma gruplarının üyeleridir ve kanun tasarılarının görüşülmesi aşamasında onların görüş yapmaları veya yorumda bulunmaları istenmektedir. Oysa görüşülen kanun tasarıları İngilizce versiyonlarının olmayışı bunu bir hayli zor kılmaktadır. Çalışma gruplarında yer alan uluslararası uzmanlara kanun tasarı metinlerinin İngilizce versiyonlarının temin edilmesi sayesinde kanun tasarıların ilerideki safhalarında büyük engellerin ortadan kaldırılması için kendi önerileri ve yorumlarını zamanında yapmaları temin edilmiş olurdu. Öyle ki GÖE'nün İngilizce'den profesyonel tercüme hizmetlerinin sağlanması hem GÖE hemde Uluslararası Toplum için yararlı olacaktır.

Hükümet ve Meclis'in Arnavut ve Sırp dili üzere kanun tasarıları versiyonlarını temin etme yükümlülüklerinin olmasına rağmen özellikle Sırpça versiyonlar çoğu zaman gereken seviyede değildir. Geçenlerde II. Sutun, Kosova administrasyonunda ve tercüme hizmetlerinin sunulduğu sektörde

en sık görülen sorunların ve güçlüklerin tekrar görüşülmesi ve bu sorunların giderilmesi için yapılması gerekenlerle ilgili bazı sonuçlar önerecek bir grup oluşturmuş bulunmaktadır. Onların hazırladıkları sonuçların en önemlisi bakanlıklarda (ve beediyelerde) yeterli tercüme elemanlarının olmadığı ortaya çıktı. Bu grup tüm Bakanlıklar çerçevesinde tercüme birimlerinin kurulmasını önermektedir.

İngilizce'den yapılan tercümelere ihtiyaç duyulduğu sürece Hükümet tüm Bakanlıklarda profesyonel tercüme ünitelerini kuruluncaya kadar, yukarıda belirtilen sonuçlardan hareket ederek kritik bir durum mevcut olacaktır. Maalesef GÖE'nün kısa bir süre içerisinde profesyonel Arnavutça ve Sırpça tercüme yapabilecek üniteleri kurması beklenemez. Yasal uzmanların kanunları profesyonel bir şekilde tercüme etmeleri gereksinimi göz önünde bulundurularak GÖE'nün bu gibi işler için Kosova Konsolide Bütçesi maaşlarına göre çalıştıracak tercümanları bulması zor olacaktır. Bu durumda değişik kategorilerdeki tercüman yetersizliği ve sivil hizmetteki ödeme düzeyi de göz önünde bulundurulmalıdır. Profesyonel bir şekilde İngilizce'den tercüme yapacak olanları bulmakla GÖE'ne destek sunmanın hem GÖE hem de Uluslararası Topluluğun çıkarından olacağına göre ve bu görevin GÖE tarafından yapılması beklenmediğine göre Uluslararası Topluluğunun bir an önce bu yönde destek sunması gerekmektedir. Yasal süreç katılan ya da öğüt verecek olan Uluslararası Topluluk temsilcilerinin İngilizce'den yapılmış olan tercüme sunmaları sorumluluğunu üstlenmeleri gerekir. Hükümetin gerekli olan tercüme ünitelerini kurmaları cesaretlendirilirken, uluslararası topluluğunun doğrudan doğruya ya da indirekt olarak tercüme sürecini desteklemeye başlaması gerekmektedir. Bu

görevi yerel enstitülere yasal uzmanlar sağlayarak geçici olarak Hükümete gerekli olan tercüme sağlama görevi gerçekleştirilebilir. Dil üniteleri kurulduktan sonra Uluslararası Topluluk dil üniteleri kapasitelerini kurmaya odaklaşmalı. Bunu yerel kapasiteleri kullanarak tüm yasal prosedürleri tercüme edebilecek kaliteli yasal hizmetlerinin sağlanmasını olanaklı kılacaktır. İngilizce'den yapılacak olan tercüme konusunda uluslararası topluluğun gerekli olan ana kadar destek

sunması gerekecektir, çünkü dil ünitelerinin İngilizce'den yapılacak olan çeviri hizmetlerini sunması olanaklı değildir.

Bu önlemler, kanun tasarılarının tercüme edilmesi konusundaki yasal sürecin geliştirilmesine katkıda bulunmalıdır. Güzel tercüme edilmiş olan kanun tasarılarının kanun kurallarının geliştirilmesi ve bundan öte olan Kosova toplumunun entegre edilmesinde bir adımı daha oluşturmaktadır.

Parlamente ve hukuki terimler için üç-dilde hazırlanan sözlük

AGİT Kosova Misyonu, Gecici Özyönetimsel Enstitülerinin (GÖE) karşılaşmakta olduğu güncel ve çok yaygın bir konuyu görüşmeye yardım etmek ereğiyle Parlamento ve Yasal terimlerinden ibaret olan ve üç dil üzere oluşan bir sözlüğün derlenmesi amacıyla Meclis ve Hükümete destek projesinin hazırlanmasına ilişkin çalışmaları başlatmış bulunmaktadır. Bu, ilk sırada yasaların tasarlanması ve evrakların tercüme edilmesi sürecinin kolaylaştırılması için olduğu gibi kanun tasarılarının hem komisyonlarda hem de genel kurul toplantılarında parlamento tartışmalarının yapılmasına da yardım edecektir. Meclis Sekreterliği'nin Yasal İlişkiler Bölümü ile işbirliği yapılarak, Başbakan Dairesi ve Üsküp NDI Parlamento Dil Programı (buna benzer bir sözlüğün hazırlanmasında çalışmaktadır) proje ile AB düzeyi de dahil olmak üzere şu anda yasama ve hükümet organları tarafından kullanılmakta olan yasal ve parlamento terimleri derlemesinin yapılması öngörülmektedir. Bu sözlük ilk önce İngilizce olarak hazırlanacak ve ondan sonra her terim için eşit olacak Arnavutça ve Sırpça terimler bulunup tanımlamalar, sinonimler ve terimlerin doğru bir şekilde kullanılmasına değin örnekler verilecektir.

Projenin gerçekleştirilmesi amacıyla proje koordinatörü atanmış, Proje Kurulu kurulmuş ve Editör Komitesi kurulmuş bulunmaktadır. Aynı zamanda bu projede yer alan çeşitli partnerler ile formal işbirliği sağlanmıştır. 1 ekim 2003 tarihinde başlayan projenin beş safha üzere olması planlanmaktadır: [1] terimlerin belirlenip seçilmesi; [2] tercüme edilmesi; [3] işlenen malzemenin tazdiği ve onların seminerlerde onaylanması; [4] yeniden gözden geçirilmesi; [5] mizanpaj yapılması ve baskı halinde olduğu gibi elektronik versiyonlar üzere sağlanması. Saptanmış olan plana göre sözlüğün 2004 Ağustos ayı sonunda hazır olması gerekir.

Doina Ghimici, AGİT

Üç parlamentonun Meclis'e destek konusunda tecrübesi

Üç ay süren başlangıç ve değerlendirme sürecinden sonra, Avrupa Yeniden Yapılandırma Acentesi (EAR) "Kosova Meclisine Destek" Projesi artık daha aktif olan gerçekleştirme aşamasına geçmiştir. Kilit bir öneme sahip üç ayrı uzman tarafından yürütülen temel etkinlikler – Sn.Heinrich Grosse-Sender, Kıdemli Yasal Reform/Parlamento Tasarlama Uzmanı, Sn.Alfred Drescher, Kıdemli İnsan Kaynakları ve Personel Yönetimi Uzmanı ve Sn. Peter Vanhoutte, Kıdemli Lojistik Uzmanı ve Ekip Lideri – Kosova Meclisinin gelecekteki çalışmaları için çok önemli alanları kapsamaktadır.

Prof. Dr. Nicolas Maziau, EAR Ekip Lideri - Üç Parlamento Konsorsiyumu, Sekreterlik ve Başkanlık Danışmanı

Enstitü yapılanması alanında, Proje Ekibi seçimlerden önce Meclis çalışmalarında çok sayıda değişimleri yapmak amacıyla üç ilkesel eylem başlatmıştır.

[1] Başkanlık ve Sekreterliğin yeniden örgütlenmesine değin startejinin geliştirilmesi . Bu konu, Projeye dair kısa vadeli uzman ve Fransa Assemblée nationale'nin Uluslararası İlişkiler Müdürü Sn Corinne Lequiers tarafından görüşülmüştür. Onun önerilerine dayanarak Proje Ekibi Sekreterlik örgütlenmesini geliştirmek ereğiyle genel bir planı hazırlayacak, onun daha etkili ve yığınlaşan görevleri ile karşılaşmakta olan Parlamento ihtiyaçlarına uyumlu olması doğrultusunda çalışmaktadır. Başkanlığı kapsayan öneriler onun çalışmalarının daha etkili ve daha şeffaf olması yönünde olacaktır.

[2] Meclis'te komisyonlar sayısının azaltılması önemli bir konuyu oluşturmaktadır. Şu andaki örgütlemeye bakılırsa Meclis'in 19 Komisyonu, 2 ana komisyonu ve 17 fonksiyonel komisyonu vardır. Meclis üyeleri sayısı (120) hesaba katılırsa, parlamento komisyonlarının çoğunun etkisiz - tesirsiz bir kaynak olduğu görülmektedir. Proje önerisine göre, başkalarıyla birleşmeler sayesinde, olanaklar dahilinde, bu sayının 10'a indirgenmesi gerekir. Başkan yardımcısı ve "raporu sunan" görevler - pozisyonlar komisyonların

yasama kapasitelerini, yasama kalitesini ve onların genel kurul toplantısı üyelerini gerektiği şekilde tanıtımalarına yardım edecektir. Aynı zamanda, reformun başarıya ulaşmasının diğer bir koşulunu ise onun finansal bakımından Meclis üyelerine bağlı olmamasının sağlanmasıdır. Tartışmalar sürmekte ve komisyon başkanları tarafından çok olumlu olarak karşılanmıştır. Ümit ederiz ki bu konuyla ilgili karar yazdan önce kabul edilip seçimlerden sonra yürürlüğe geçecektir.

[3] Hükümet ile Meclis arasında yasama sürecinin geliştirilmesi acilen görüşülmesi gereken kilit konulardan birini oluşturmaktadır. Proje Ekibi, Başbakan dairesi, bakanlıklar ve Meclis ile düzgün ve sürekli işbirliğin nasıl kurulması gerektiğiyle ilgili çözüme varmak amacıyla hükümetle birlikte çalışmaktadır. Durumu değerlendirilmesi iki kısa vadeli uzman Chambre des Représentants de Belgique Yasal Bölümü başkan Vekili Sn Alberik Goris ve Deutscher Bundestag Besin ve Tarımcılık Komisyonu Sekreteri Sn Joachim Kehrhan tarafından yapıldı. Bu önerinin temel hedefi, Başbakanlık ve Meclis'e anlayış memorandumunun önerilmesidir. Bu anlayış memorandumunu ile Yönetim ve Yasama dalları arasında günlük ilişkilerin geliştirilmesinde her iki enstitünün çalışması hatırlanmaktadır. Parlamento

Nicolas Maziau

demokrasininin temel ihtiyacı, Hükümet temsilcilerine yetki vererek onların kanun tasarıları tartışıldığı an istedikleri zaman komisyon çalışmalarına katılmalarıdır. Aynı zamanda bakanlıklar ve Başbakanlık Dairesi, komisyon üyelerinin istedikleri enformasyonlara daha kolay bir şekilde ulaşmalarını sağlamaları gerekir. Bunun yanı sıra Meclis'in Prosedürler Kuralları ve Hükümetin Prosedürler Kuralları da düzeltilmelidir.

Bu doğrultuda Sn. Michel Leroy, Belçika Conseil d'Etat Dairesi Başkanı ve Kosova'da Yasama

Konseyi'nin kurma olanağını değerlendirmek için bu şubat ayında Kosova'ya gelen Sn. Ronald Mees, Belçika Chambre des Représentants de Belgique Müdürü, çalıştı. Kurulduğu takdirde, bu yeni enstitü Hükümet ve Meclis'e bağlı olmayacak ve yüksek kalifiyelere sahip olan avukatlardan oluşacaktır. Kapsamlı bir müşavirlik kapasitesiyle, Konsey, yasama bağlılığını ve

onun Anayasal Çerçeve ile Avrupa standartlarına uymasını gözden geçirecektir. Her iki uzmanın misyonlarını izleyerek, Proje ekibi, daha geçlerde tartışılacak kanun tasarılarını önermeyi planlamaktadır.

Yasal alanda, Proje iki konuya konsantre olmaktadır:

[1] Komisyon çalışmalarına teknik yardım, Proje ile özellikle altı komisyon önemli sayılmaktadır: iki ana komisyon, Hukuk, Yasama ve Anayasal Çerçeve Komisyonu, Ticaret

Gençlerin siyasete katılımı ve enstitülerin güvenilirliği

Lulzim Zeneli,
Kosova Meclisi KDB(LDK) üyesi

Gençlerin politikaya katılımları kesinlikle bir tabu tema olarak algılanmamalıdır. Kosovalı yöneticiler arasında bulunan bir kuşak, gençlerin politikaya katılımlarını ve politik bir kariyer yapmak istemelerini büyük bir ihtimalle yanlış anlamaktadırlar.

Aynı zamanda gençlerin politikaya katılımları hiçbir şekilde ülkenin politik ve sosyal gelişmelerine formal olarak katılımları ile sınırlandırılmamalıdır.

Bugün, her zamandan çok gençlerin Kosova ve dış ülkelerde politik ve enstitüler çerçevesinde etkinliklere katılımları çok önemlidir. Genç Kosovalılar, onları ilgilendiren alanlardaki pratik sorunları çözmek için enerjilerini, isteklerini ve cesaretini gösterip katkıda bulunmalıdırlar.

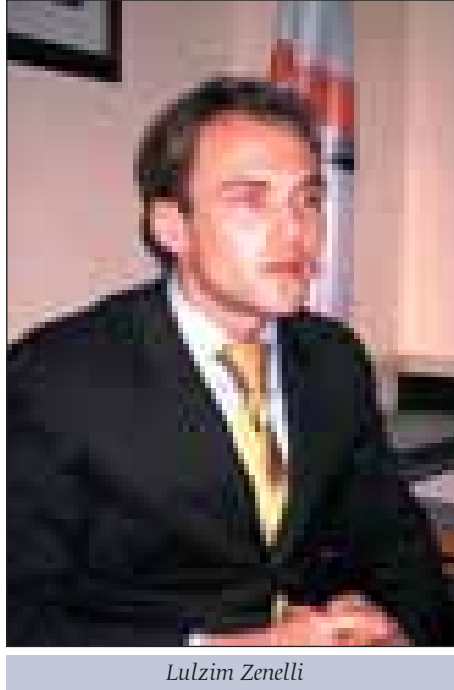
Genç kuşakların yeni fikirler ve batı görüşleri ile politikaya katılımları hiçbir şekilde yanlış algılanmamalı, aksine böyle bir gelişme, süreçlere katılımları

yönünde sağlıklı bir hevesin göstergesidir. Mevcut durumda gibi onlar sadece seyirci olarak yanda pasif kalmamalıdırlar...

Eninde sonunda herhangi bir plan açısından bakıldığında süreçlere katılım önemlidir, aksi takdirde toplumu pasif bir topluma dönüşme riski mevcuttur. Bu ise toplum olarak istenmeyen bir yöne doğru gitmemize yol açacağı gibi tüm süreci arzu edilmeyen bir şekilde etkileyecektir.

Günümüzde Kosovalı bir gencin politikaya katılması, formal katılımdan daha geniş bir anlam taşımamaktadır.

Genç Kosovalıların politikaya katılımı, onların yaratıcılık ve enerjilerinin de bir kanıtıdır.

Lulzim Zeneli

Şimdi ise sorulan soru şundan ibarettir: gençlerimizin politikaya katılımları hangi seviyededir? Düşünceme göre gençlerimizin toplum ve yönetim tüm kademe ve düzeylerinde daha kabarı bir şekilde temsil edilmelidir.

Çünkü sadece genç kuşakların hak ettikleri şekilde karar verme mekanizmaların tüm düzeylerine daha geniş bir katılımı enstitülerimizin kredibilitelerini arttırmış olacaktır.

Bu yılın 17 ve 18 Mart tarihlerinde cereyan eden olaylar, muhtemel örneklerin en kötüsünü oluşturmaktadır. Maalesef şiddet eylemlerine katılanların çoğunu on üç ila on dokuz yaşları arasındaki gençler oluşturuyordu.

Bu eylemler sadece Kosova'nın imajını değil, genel olarak tüm toplumumuzun imajını da bozdu. Bu olaylardan sonra enstitülerimiz çok daha ağır bir durumda bulunmaktadır. Yapılması gereken çok şeyler vardır. Bundan dolayı hem yerel hemde uluslararası enstitülerin yaşamın tüm alanlarında durumu düzeltmek amacıyla çabalarını artırmaları gerekmektedir. En önemli olanı da enstitülerimizin kredibilitelerinin artırılması sağlanmalıdır ve bu konuda hepimiz iyimser olmalıyız!

ve Endüstri Komisyonu, Sağlık ve Komünikasyon Komisyonu. Proje, standardizasyon ünitesinden geçerek, Proje Kıdemli Yasal Yerel Uzmanı Sn. Virtyt İbrahimaga ile olduğu gibi kısa vadeli uluslararası ve yerel uzmanlar ve Meclis Sekreterliği ile geliştirilecektir. Fransa'nın Assemblée nationale Ekonomik İlişkiler Komisyonu Administratörü Sn Frederic Bredillot şubat ayında gelen ilk uzman olmak üzere yardımını sunmuştur. Kendisinin, USAID-Baring point yardımıyla Ticaret ve Endüstri Komisyonu tarafından hazırlanan Enerjiye değin Kanun Tasarısı'nın Av-

rupa standartlarına göre olup olmadığını gözden geçirmesi istendi..

[2] Prosedür kurallarına değin eleştirel yorumlar şu anda hazırlık safhasındadır. Projenin kısa vadeli uzmanı Belçika Temsilciler dairesi Yasal Bölümü Müdürü Sn Marc van der Hulst, değerlendirme yapmak için buraya gelmiştir. Onun raporuna göre, yasama sürecinin daha başarılı olmasını sağlamak amacıyla daha fazla değişikliklerin yapılması önerilmektedir. Bazı çalışmaların içerdiği prosedürler kuralları oldukça bileşik görülmektedir, ve yasa-

ların Meclis'ten geçmesini yavaşlatmaktadır. Bu yorumlar, Meclis'e teslim edilerek ASI partnerleri de dahil olmak üzere tüm ilgili partiler ile tartışılacaktır.

Administrasyon alanında Proje Ekibi, Haziran 2004 tarihine kadar Meclis'e önerilecek olan personele dair tüzükleri hazırlamaktadır. Kısa vadeli uzman, Sn. Laurent Klein, Arşivler Müdürü ve Fransa Assemblée nationale eski Personel Şefi bir değerlendirme yaparak ve projenin kilitli uzmanı ile birlikte yeni tüzükler önerecektir. Bu tüzükler meslek sistemi ile birlikte profesyonel parlamento sivil hizmetinin daha

da gelişmesine yardım edecektir.

En sonunda Meclis'e lojistik destek sözkonusu iken, Proje Ekibi teknik cihazların sağlanmasına değin planı hazırlamaya başlamış bulunmaktadır. Bu plan telekomünikasyon ağının geliştirilmesini kapsayarak, enformasyon ağını geliştirecek ve aynı zamanda binanın tamir edilmesini de kapsayacaktır. Deutscher Bundestag İTC koordinatörü Sayın Frank Blum öneride bulunma göreviyle görevlendirilmiştir. Projenin kilitli uzmanı aynı zamanda Meclis'e değin yeni tedarik kurallarını hazırlamaktadır.

Toleransin promosyonu

Edita Tahiri, Meclis üyesi

Amerikan Yahudi Komitesi (AYK) ve Fridrich Nauman Stiftung (FNS) programı çerçevesinde toleransın geliştirilmesi doğrultusunda gerçekleştirilen bir yıllık çalışma programı benim için iyi bir tecrübe idi. Üsküp/Makedonya ve Sinaia/Romanya'da tolerans üzerine yapılan ilk tartışmaları ABD'de hoşgörü üzerine yürütülen tartışmalar izledi. Benim gibi komünist bir geçmişi olan ve "savaştan çıkmış ülkelerden" gelen katılımcılar için bu program duygu ve düşüncelerinin geliştirilmesi açısından tamamen başarı sağlamıştır.

2003 yılındaki toleransın promosyonu programı Merkez, Güney ve Doğu Avrupa'da hoşgörünün geliştirilmesinde tarihin rolü üzerine odaklanmıştı. Katılımcılar yukarıda belirtilen ülkeler yanı sıra Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS) ülkelerinden oluşmaktaydı. Farklı özgeçmişlerimiz, yarının yöneticileri ve yeni demokrasilerin öncüleri olarak, insanlar ve devletler arasındaki ilişkilerin tarihsel gelişimi üzerine olumlu bir tartışmaya girişmemize olanak sağladı. 2003 yılı Nisan ayında Üsküp ve Mayıs ayında Sinaia'da düzenlenen seminerler sırasında Balkanların tarihi ve bunun yol açtığı önyargılar üzerine tartışmada bulunduk. Ulus ve bireylerin kimliği konusunu tarihin ne derecede etkileyebileceğini incelemeye çalıştık. Sonra geleceğe yönelerek şu sorulara yanıt bulmaya çalıştık: tarih bize hoşgörülü olmayı öğretebilir mi? veya hoşgörü tarihsel haksızlıklar üzerine kurulabilir mi? Katılımcıların sunduğu geçmişte yaşanan kişisel veya ulusal sıkıntıları ve haksızlıkları yansıtan bölgesel raporlar tartışmalara önemli bir katkıda bulundu. Daha iyi bir gelecek için "tarihi haksızlıkların" aşılması gerektiğine inanıyorum.

Bu doğrultuda, kendi ülkem hakkında sunduğum bölgesel rapor çerçevesinde, halkımın özellikle

son on yıl içerisinde yaşadığı trajik geçmişine değindim. Kosova ve Güney-Doğu Avrupa'da adil ve hoşgörülü bir toplumun oluşturulması perspektifinden söz ettim. Hoşgörülü bir geleceğin ancak geçmişte yaşanan haksızlıkların düzeltilmesiyle sağlanabileceğinden bahsettim. Balkanlar sözkonusu olduğunda, bu belli sorunların çözülmesi için adil siyasi ve hukuki çerçevenin kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca, Balkanlar'ın en çok çözümsüz sorunu olan Kosova için, bu Kosova halkının kendi yönetim biçimine kendisinin karar vermesi (self-determinasyon) hakkının tanınması ve bağımsız bir devlet içerisinde güvenli bir ortam yaratmasına izin verilmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca korkunun ortadan kaldırılmasının hoşgörü ortamının sağlanması için bir önkoşul olduğunu ve Arnavutların bunu kendi bağımsız evlerine/devletlerine ulaştırmak yerine getirebileceğini vurguladım. "Adil bir şekilde davranılmayan bir halktan adil davranmasını bekleyemeyiz" sözleriyle konuşmamı tamamladım.

Toleransın geliştirilmesinde tarihin rolüne ilişkin yürütülen tartışmalar, katılımcılar tarafından ayrıntılı bir şekilde özetlendi. Bir sürü faydalı fikir bu çalışmayı belirledi. Tarih ve geçmişte yaşananları aşmak için kendimize ve Avrupa'ya yardım etmek doğrultusunda herkesin hazır olduğu izlenimini edindim. Aslında biz yeni bir duruma doğru bir adım attık – diyalog, anlayış ve hoşgörü ruhuna doğru bir adım. ABD'nin ruhu ve demokratik tecrübelerinden yararlanmak amacıyla ABD yolculuğuna hazır olduğumuza inanıyorum.

Programın başlarında tolerans hakkında gerçek bir hikayeyi anlatan "Titanları hatırlayın" adlı film vardı. Sonra Virginia-Fairfax'daki T.C. Williams Yüksek Okulu'nu ziyaret ettik ve burada "Toleransın titanları" ile tanıştık. Onların atalarıyla konuş-

Edita Tahiri

tuk, fotoğraflarını gördük ve çok insancıl olan yaşam ruhunu hissettik – farklı ırklardan oluşan öğrencilerinin birleşmesi. Sonraki günlerde hoşgörü amacına hizmet eden insanlarla ve uzmanlarla görüşme fırsatını yakaladık. Toplumlardaki farklılıklara saygının gösterilmesini cesaretlendiren Amerikan girişimleriyle tanıştık. Tüm bunlar Amerikan demokrasisini sağlayan aktörler mozağını oluşturuyordu. Irk, etniklik, sosyal konum, din gibi konulara odaklanarak STÖ'ler yoluyla hoşgörülüğün geliştirilmesine ilişkin tartışmalara katılarak konuşmaları dinledik. Diğer çalışmaları yanı sıra, toleransın geliştirilmesi doğrultusunda hükümetin yaptığı çalışmalar hakkında bilgi edindik. Bununla birlikte ırkçılık çatışmalarını çözümlenmesi doğrultusunda Adliye Departmanı, Topluluklarla İlişkiler Hizmetleri'nin gerçekleştirdiği diyalog ve çalışmalarını izledik. Düşüncem göre Kosova enstitüleri de buna benzer pratikleri günlük çalışmalarında uygulamalıdır.

Washington D.C.'den sonra New York'u ziyaret ettik, mükemmel bir kent ve AYK merkezinin bulunduğu yer. Orada bizi AYK Başkanı Sn. David Harris ve iş arkadaşları kabul etti. Sn. Harris'in misyoner konuşmasını dinledikten sonra AYK'nin neden böyle başarılı bir geçmişe sahip olduğunu daha kolay anladım. New York ziyareti, 11 Eylül saldırısında trajik bir

şekilde hayatını kaybedenlerin anısına yapılan "Ground Zero" anıtına yaptığımız ziyaret ile tamamlandı.

Sonra ABD'nin tüm yörelerinde bulunan AYK ofislerini ziyaret etmek için katılımcılar değişik gruplara ayrıldı. Ben Detroit bölümünü ziyaret ettim ve Yahudi topluluğu ve onların diğer topluluklar ile yaptığı çok kültürlü etkinlikler hakkında bilgi edindim. Onların Yahudi olmayan liderleri karşılamak için "Yabancıyı unutma" adlı yıllık projeleri karşısında heyecanımı gizleyemedim... Bu ziyaretimin unutulmayan anıları arasında Shabbat yortusu için Traison ailesinin sıcak karşılaması da yer almaktadır. Sinagog'daki Shabbat törenine katılma fırsatım da oldu ve orada yürütülen entelektüel diyaloga hayran kaldım. Ayrıca Sinagog'de konuşma yapma onuru bana verildi.

Programın son bölümünde Chicago'da tekrar bir araya geldik. Akşam yemeği esnasında farklı yerlere yapmış olduğumuz ziyaretler hakkındaki görüşlerimizi, düşüncelerimizi ve izlenimlerimizi paylaştık. AYK tarafından örgütlenen Chicago ziyareti bilhassa dinler arası anlayış konularına ve işbirliğine odaklanmıştı. Sivil toplum, belediye yönetimi ve Chicago polisi temsilcileriyle görüşerek onların fikirlerini alıp pratiklerinden yararlandık. Ziyaretin en önemli parçasını İsrail'in Kuzey Sahil Toplantısı-Cemaatinde düzenlenen ve Katolik-Yahudiler arasındaki ilişkiler hakkında yapılan gece tartışmaları oluşturmaktaydı.

Washington D.C.'de bulunan Holocaust Müzesine yapmış olduğumuz ziyaretten bahsetmeden bu yazımı sonuçlandırmak istemiyorum. Bu benim ikinci ziyaretimdi (ilk ziyaretim bu müzenin 1993 yılında yeni açıldığında olmuştu). "Ölümler ve yaşayanlar için şahitlerimiz olmalıdır" mesajı her zaman için geçerlidir. Bu aynı zamanda benim halkımın tarihini da anımsatmaktadır.

“Meclis’teki genç personele yatırım yapmalıyız”

Kosova Meclisi Özel Kalem Müdürlüğü Şefi Sali Rexhepi ile söyleşi.

Ali Caka, UNDP

Sn. Rexhepi, Özel Kalem Müdürlüğü Şefi olarak Kalem Müdürlüğü’nün rolü ve işlevi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Kalem müdürlüğünün rolü ve işlevi şöyle sıralanabilir: yasa-mayla ilgili tüm evrakları, kanun tasarılarını, değiştirgeleri-amandmanları, üyelerin resmi sorularını-istemlerini ve diğer dilekçeleri kabul etmektedir. Yasal evrakların üyelere dağıtımını yapar üyelere gelen soruları bakanlıklara iletir.

Özel kalem Müdürlüğü gündem sırası ve oturumlara dair evrakların dağıtımını, Başkanlık toplantılarına ilişkin tutanakın hazırlanması olduğu gibi kararların, sonuçların ve Meclis tarafından onaylanan önerilerin gerçekleştirilmesi (materiyeleştirilm esinden) hareket ederek Meclis Başkanlığı’nın desteklenmesi için sorumludur.

Özel Kalem müdürlüğü, gündem sırasının hazırlanması, değişikliklerin, kanun tasarılarının, rezolusyonların hazırlanmasından hareket ederek tutanakların derlenmesi ve Meclis tarafından getirilen kararların, sonuçların ve önerilerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda Meclis Genel Kurul oturumları için sorumludur.

Yakın zamanda her üç dilde olmak üzere (Arnavutça, Sırpça ve İngilizce) kurulacak olan Standardizasyon ve Metinlerin Kontrolü Hizmetleri bu bölüm içerisinde işlev görecektir.

Kanun tasarılarında değişiklik önerisinde bulunabilmek için temel kurallar nelerdir?

Değişikliklerin sunulmasına değin prosedür Meclis’in 29. Çalışma Kuralı ile ayarlanmıştır bulunmaktadı. Her parlamento grubu ya da milletvekili belirli bir kanun tasarısı rezolusyonu ile

Sali Rexhepi

ilgili tartışmalardan 5 gün önce rezolusyon değişikliğini Özel Kalem Müdürlüğüne sunabilir. Herhangi bir parlamento komisyonu ya da onların önerilerine ilişkin herhangi bir rapor Özel Kalem Müdürlüğü tarafından kayıtlanarak üyelere ve diğer ilgili enstitülere dağıtılmaktadır.

Özel Kalem Müdürlüğü gerekli eğitimden geçti mi?

Bu bölüm personeli kalfiyeli kişilerden oluşmaktadır, Fransa Meclisi ve Belçika Parlamentosuna çalışma ziyaretlerinde bulunmuşlardır. Tabii ki daha yüksek bir eğitim için olduğu gibi diğer parlamentolar ve uzun bir parlamento görgüsüne sahip olan diğer parlamentolardan görgü edinmek için gereksinim duyulmaktadır.

Ama ilerideki çalışmalarda yapılması gereken şunlardır: gereken personele sahip olmak ve eski kuşaklar yerine yeni kuşakların daha etkin olmalarını sağlamak. Yaşlı kuşakların eğitimleri için zamanın harcanmaması gerekir. Çünkü eğitim görmelerine rağmen, daha yaşlı kuşakların kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmekte zorluklarla karşılaştıkları açıktır. Sekreterlik personelinin en çok ilgilendiren

belirli alanlara somut çalışma araçları sağlanarak pratik çalışmalara öncüllüğün verilmesi. Unitelerde çalışmakta olan personelden birinin Kosova Meclisi çalışmalarını destekleyen parlamentoların herhangi birine bir aylık bir çalışma ziyaretine gönderilmesi iyi olurdu. Sivil hizmetlerde çalışanların iş sözleşmeleri en azından üç yıl bir süreyle olmalıdır. Kendilerine aynı zamanda sağlık ve sosyal sigortagüvencesi sağlanmalıdır. Onların maaşları yaşam masraflarına göre artırılıp çalışmaları körüklenmeli, kendi emekleri karşılığı ile yaşama olanağında olmaları sağlanmalıdır.

Özel Kalem Müdürlüğü Şefi olarak karşıtığınız temel zorluklar nelerdir?

İşlerin yoğun olması ve yapılması gerekli olan çalışmalar için gerken personelin olmayışdır.

Sizin değerlendirmenize göre Meclis’in son iki yıl içerisinde kaydettiği en büyük başarı nedir?

Son iki yıl içerisinde Meclis’te kaydedilen en büyük başarılardan biri modern idarenin-administrasyonun kurulmasıdır. Bu çalışmalar şundan iberetir: Meclis Sekreterliği çerçevesinde Meclis çalışmalarını destekleyecek olan sivil personel yetersizdir. Bazı kanunlar onaylandı, bazı kanunlar ise AB yasa standartları ile uyumlaştırma sürecindedir ve iyi bir deneyimden sonra yasama çalışmalarına hizmet edecek olan bir işlem sürecinde bulunmaktadır.

İlk yasama süresince uluslararası uzmanlar tarafında Kosova Meclisi’ne sunulan desteği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Uluslararası personel büyük bir yardımda bulundu. Meclis çalışmaya başladığında, Meclis Sekreterliği’nde yerel personelin ortaya çıktığı ve büyüdüğü hü-

creler oluştu. Daha geçlerde uluslararası topluluk çeşitli yollara başvurup, danışmalar, talimatlar ve eğitimler tertipleyerek Meclis çalışmalarını destekledi ve bu gerçekten takdire şayandır.

Şimdi yapılması gereken şey de daha çok eğitim görmek ve araştırmaktır. Genç çalışma personeline daha fazla yatırım yapmak gerekir.

ASI partnörleri ilerideki Meclis için yardım programını hazırlamaya başladılar. Düşüncenize göre temel öncelikler neler olabilir?

ASI etkinliklerini şu alanlara odaklaştırmalıdır: evrakları tasarlayacak olan personelin eğitim görmelerine; Meclis Grupları arasında olduğu gibi Meclis üyeleri ve kendilerini destekleyen sivil işçiler arasında işbirliğin yapılması; Yoğun İngilizce kurslarının örgütlenmesi; Meclis etkinliklerinde enformatif teknolojinin kullanılması ve uygulanması doğrultusunda Meclis personelinin eğitim görmesi, parlamento geleneğine sahip olan parlamentoların görgüleri ile tanışma.

Düşüncenize göre genel olarak Meclis Sekreterliği çalışmalarında neler geliştirilmeli ve özel olarak Özel Kalem Müdürlüğü çalışmalarında ne gibi gelişmeler yapılabilir?

Düşünceme göre, Meclis Sekreterliği’ne sadece idare etme yeteneğine sahip olanlar, kişisel dürüstlüğe sahip olanlar olduğu gibi, meslek mezunu olanlar ve rüşvetçi olmayanlar ile insanlarla iyi irtibat kurma yeteneğine sahip olan ahlaklı kişiler atanmalıdır. Bu, modern, mesleki ve politik bakımdan taraf tutmayan bir idarenin – administrasyonun çalışmasını sağlayabilir. Dahası, Parti üyeliği ve akrabaları kayırma esası üzere yapılan öncelikler fenomenine karşı savaşılmalıdır.

Komisyonun Mandat Sonu Raporu: Kurumsal hafızaya doğru bir adım

Doina Ghimici, AGİT

Kosova Meclisi ilk mandatının sonuna doğru yaklaşıyor. Yeni ve demokratik enstitülerin yaratılması yönünde üç yıllık bir dönem içerisinde Meclis üyeleri ve personeli başlangıç safhasından hareket etmenin vermiş olduğu tüm güçlükleri yenebilmek için büyük meydan okumalarla karşı karşıya geldi. Ne politik ne de prosedür bakımından istikrarlı, fonksiyonel ve ürün verici bir yasama organına henüz dönüşmeyi başaramamasına rağmen, Kosova Meclisi'nin bu dönem içerisinde elde ettiği görüşleri kayıtlanıp incelenmeli ve yeni oluşturulacak Meclis'in onlardan yararlanması gerekir. Böyle bir şey, aynı zamanda, enstitü seviyesinde hafızanın sağlanması çabalarının bir parçası olup, karşılığında da ihtiyaç duyulan uluslararası yardımın verilmesine sağlayacaktır.

Kosova Meclisi çerçevesindeki Komisyonlar, başlangıç safhasından itibaren çok sayıda güçlüklerle karşı karşıya geldiler. Zamanın geçmesiyle onlar başarılı olmaya

ve görevlerini yapmaya başladılar. Şöyle ki, Meclis komisyonları mazereti olmayan gecikmellersiz kanun tasarılarını görüşebilme aşamasına ulaşmışlardır. Diğer yandan, kendi alanlarına ilişkin yasa hükümlerinin önerilmesi girişimlerini de başarılı bir şekilde yerine getirmeye başlamışlardır. Geniş bir kitle katılımıyla tertiplenen aleni açık toplantıların düzenlenmesine ilkbaştan her ne kadar kuşkuyla bakılsa da, böyle bir şey bugün bir alışkanlık haline gelmiştir. Böyle bir gelişme, uluslararası bağış verenlerin kapasite oluşturma yönündeki çabalarının başarılı bir örneğin oluşturmaktadır. Komisyon çalışmalarının pozitif oluşunun diğer bir örneğini de Komisyon düzeyinde Meclis üyeleri arasında normal çalışma ilişkilerinin kurulması oluşturmaktadır. Ama icraat bölümünün görevinin gözlemlenmesi, ne Meclis ne de Komisyon üyeleri tarafından gereken bir seviyede yapılmamıştır. Bazı komisyonların ilgili bakanlıklarla gereken bir

işbirliğinde bulunmamaları ve belli bakanlıkların gereken düzeyde bir sorumluluk sergilememeleri, Meclis'te yasama süreçlerinde gecikmelere yol açmıştır. Buna ek olarak son üç yıl içerisinde Parlamento Komisyonları çalışmalarında varyasyonlar görülmüştür. Örnek olarak geçenlerde toplantıları yapmak için komisyonlarda gereken kворum olmadığı yüzünden sık sık toplantılar yapılamamıştır. Bunun sonucu olarak 28 Nisan tarihinde düzenlenen genel kurul toplantısında, ilgili bir komisyonun ilgili kanun tasarılarını görüşmediği yüzünden Meclis, üç kanun tasarısının onaylanmasını ertelemiştir. Meclis Başkanı bu sorunu görüşmek amacıyla komisyon başkanlarıyla bir toplantı düzenleyip konuyu görüşmeyi kararlaştırmıştı.

Verim oranı ve kalite, komisyondan komisyona bir değişiklik sergilememektedir. Komisyonların çalışmaları doğrudan doğruya, toplantıya başkanlık edenlerin profesyonallık anlayış ve

çabalarına bağlıdır. Bazı başkanlar kendi komisyonlarının yasama çalışmalarını zamanında tamamlamaları için ellerinden geleni yaptılar. Bundan başka hükümet etkinliklerini kontrol edip belirli yörelerde durumu değerlendirmek için yerinde incelemelerde bulunmuşlardır. Birkaç komisyon başkanları aynı zamanda kendi komisyonlarının çalışmalarına ilişkin yıllık raporları hazırlama girişiminde de bulunmuşlardır.

Düşüncemize göre, tüm Komisyon başkanlarının mandatın sona ermesine değin raporu hazırlamalarının önemli olacağına inanıyoruz. Olumlu ve olumsuz görüşlerin olduğu gibi çeşitli nedenler yüzünden gerçekleşmeyen düşünce ve fikirlerin yer alacağı bu raporlarda belirli komisyonların görgülerine yer verilmiş olurdu. Başkanlar, Komisyon üyeleri ile danışarak bu raporu kendileri hazırlayabileceği gibi bu görevi üstlenmek isteyen Komisyon üyesine de rapor yapma görevini verebilecektir. Mandatın sona ermesine değin raporda yer alacak bilgilerin doğru ve önemli olması ve kuantite ve kalite açısından değerleri veriler içermesi önemlidir. Bundan dolayı ASI partnerleri bu raporlar şeklinin şekillendirilmesine yardımcı bulunmayı ve bununla ilgili bir numune şablonu önererek raporda cevaplandırılması gerekli olan soru örneklerini de dahil etmek üzere bir rehberi temin etmek için hazırıldılar. AGİT'in sponsorlu ile oluşturulan Meclis Websitesi, Komisyon çalışmaları hakkında kamuoyunun tanıtım ve bilgilendirilmesi için en uygun bir araç oluşturur. Bundan başka AGİT, sonbaharda, mandat sonu raporları derlemelerinin yayınlanmasını sağlayacaktır.

Recent Support Activities

EWPPP konsultuje u vezi predstojećih izbora

Doğu Batı Parlamento Pratiği Programı (EWPPP) çerçevesinde Sn. Valk ve ben, her ikimiz de Hollandalı siyasetçiler olarak, 12-15 Şubat tarihleri arasında Priştine'yi ziyaret ettik. Ziyaretimiz esnasında çok sayıda siyasi parti lideri ve siyasetçiler ile görüştük. Konuşmalarımızın ana konusunu önümüzdeki seçimler ve Meclis komisyonlarının çalışmaları oluşturmaktaydı.

Tartışmalar esnasında seçimlerden sonra Meclis yapısının oldukça değişeceği varılan genel bir anlaşmayı oluşturmaktadır. Yeni üyelerin de seminerlere katılmalarıyla komisyon çalışmalarının daha etkili olacağı sonucuna varıldı.

Başbakan Bajram Rexhepi ile de görüşmemiz çok faydalıydı. Kendisi, yasama hakkında olduğu gibi kanunların tasarlanmasında belirten zorluklar ve onların Meclis tarafından kabul edilmesinde görülen zorluklar hakkında bizleri tanıttı. AGİT ve UNMİK de dahil olmak üzere uluslararası örgütlerin rolünün altı çizildi.

Son olarak Priştine Belediye Meclisi Başkanı Ismet Beqiri ve onun danışmanlarını ziyaret ettik. Tüm kentlerin olduğu gibi Priştine'nin de aynı ama abartılmış sorunlarla karşılaştığı ayandır. Belediyenin tüm görevlerini yerine getirmek için daha çok para lazım ama Priştinelilerin de bir yurttaş olarak yerine getirmeleri gereken görevleri gerçekleştirmeleri doğrultusunda eğitim görmeleri gerekir.

Jan Dirk Blaauw

Siyasi & Ekonomik Danışman, EWPPP- Hollanda

Haberalma Özgürlüğü Eğitimi

Kamu Belgelerine Ulaşma Yasası olarak da nitelendirilen Haberalma Özgürlüğüne değgin Eğitim (HÖE), planlaştırıldığı gibi, Dr. Sherrie Wolf tarafından yönetilerek Şubatın ortasında tertiplendi. Eğitim altı gün sürdü. 13 Şubat, Cuma günü başlayan eğitim, AGİT Demokratikleşme Bölümü 20 işçisi için düzenlendi. Bu eğitim, daha fazla UDE - NDI'nin kullanmayı planladığı yıllık eğitim metodlarının AGİT'e gösterilmesi için bir fırsattı. AGİT, kendisi de BÖE ile ilgili eğitim toplantılarını kendi başına düzenlemeyi planlamıştı ve eğitim programına kandidate olanların de katılması için NDI'den önceden izin istemişti.

16-20 Şubat tarihleri arasında, Dr. Wolf hafta içerisinde her gün eğitim sunarak Pazartesi ve Salı günlerini Meclis üyelerin eğitimine adadı. Haftanın diğer günlerini ise merkezi GÖE'ler ve belediye idareleri olmak üzere bakanlıklarda çalışanlara adadı. Hafta içerisinde eğitime toplam olarak 50 kişi katıldı. Eğitimi izleyenlerden 30 kişi merkezi ve belediye düzeyinde çalışan Bakalık personeli idi. Diğer 20 izleyici ise Kosova Meclisi üyeleriydi. Buna ek olarak, Sn. Edmond Efendija, Meclis personelinin birkaç üyesine formal olmayan bir eğitim paneli de düzenledi.

Özellikle bakanlık görevlileri ile yapılan eğitim alıştırmalarına katılımcılar büyük bir ilgi gösterdi. Bu eğitim alıştırmaları sırasında, yurttaşların, belirli bir evraka ulaşabilmek için hükümet resmi görevlilerine başvuruda bulunmaları olayları genellikle temsili örneklerini oluşturdu.

Meclisteki eğitim, yasanın bir gözetim aracı olarak kullanılmasına odaklandığı için Meclis üyelerine bu eğitim düzenlenmedi. Ama Meclis üyeleri çok sayıda önemli sorular sorarak eğitim toplantıları süresince yasaya ilişkin çeşitli konular üzerine tartışmalarda bulundular.

Şimdi ise eğitimin devamına ilişkin görüşmeler yapılmaktadır ve önümüzdeki haftalarda bu konu hakkında karar alınacaktır.

Pat Cadle

NDI (UDE) Yasama Desteği Program Müdürü

SPEAK Projesi Misyonu Arnavutluk Parlamentosu ziyaretinde

23 Şubat 2004 tarihinde SPEAK Projesi Menajeri İnter Parlamento Birliği Program Görevlisi Sayın Norah Babiç ile birlikte Arnavutluğun Tiran kentine gitti.

Bu ziyaret, Arnavutluk Parlamento Sekreterliği ve Parlamento üyelerinin (PÜ) SPEAK Projesinden edinmiş oldukları-öğrendikleri bilgileri paylaşmalarına yardım etti. Parlamento görevlilerine, Kosova Meclisi'nde elektronik evrak menencnt sistemi için uygun olan fondasyonların sağlanması doğrultusundaki ilerlemeler hakkında özeti bilgi verildi. Yapılan bu ziyaret ayrıca, gelecekte ortak işbirliğin sağlanması amacıyla Kosova Meclisi ve Arnavutluk Parlamentosu arasında sinerjinin geliştirilmesine yardım etti. Reformun ve yasama çalışmanın temin edilmesi amacıyla bilgilendirme teknolojisinin kullanımında enformasyonların ve öğrenilen derslerin paylaşılması doğrultusunda odaklaşacaktır. Misyon, Arnavutluk Parlamentosuna hizmet etmekte olan ve iyi örgütlenmiş olan Kütüphane ve Araştırmalar Ünitesi takdirini kazandı.

Misyon, Arnavutluk Meclisi Sözcüsü Sayın Servet Pellumbi ile olduğu gibi Gene Sekreter Sayın Artan Banushi ve Arnavutluk Parlamentosunun birçok üyesiyle görüşti.

Tirana'ya yapılmış olan bu ziyaret ,Avrupa Entegrasyon Sürecinde Parlamentosunun Rolü seminerine katılma için de bir fırsattı. Seminerin sponzorluğunu, Arnavutluk Parlamentosu, UNDP-Arnavutluk işbirliği ile İnter Parlamento Birliği üstlenmişti.

Gündem sırasında diğerleri arasında şu sunulara yer verildi:

- Avrupa Merkezi Müdürü ve 2002 Kulübü Başkanı Sayın Ledio Bianku, entegrasyon sürecinde parlamentonun rolü;
- Sayın Selami Xhepa, Arnavutluk Uluslar Arası Ticaret Merkezi, Arnavutluk'un Entegrasyon Süreci Masrafları ve Ekonomik Yönler;
- Sayın Mihail Baciu, PÜ, Romen Parlamentosu'nun Entegrasyon Sürecine katılımında Entegrasyon Komisyonlarının Rolü;
- Dr. Juhasz Laszlo, Avrupa Entegrasyon Uzmanı, Macaristan'da Avrupa Birliğine Üye olma Yolunda Yapılan Anlaşmalar Hakkında Macaristan Parlamentosu'nun Rolü;
- Sayın Ermenlinda Meksi, gruba Arnavutluk'taki süreçler hakkında kısa bilgiler sundu.

Seminer çok interaktifdi ve ortalama olarak 50 kadar Parlamento üyesi tarafından olduğu gibi seminere katılan Meclis personel tarafından pozitif değerlendirmeler aldı. Arnavutluk'ta sunulan takdimlerin tamamı Kosova Meclisi ve UNDP - Ksova tarafından temin edilmişti. Sayın Baciu ve Dr. Laszlo kendi sunularını İngiliz dili üzere yaptılar.

Roger F. Roy

Proje Menajeri, Kosova Meclisine Desteğinde SPEAK Projesi

Amaç Bildirisi

Kosova Meclisi'ni desteklemeyi amaçlayan demokratikleştirme programlarının koordinatörü olan Meclis Destek Girişimi (MDG), Kosova Meclisi'ni, mümkün olan en kısa zamanda, hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı, tüm topluluk ve vatandaşların eşitliğine saygılı, istikrarlı, işlevsel ve üretken bir yasama organı haline gelebilmesi için, beceril geliştirme yoluyla destekleyerek güçlendirmek ve profesyonelleştirmek için caba göstermektedir.

MDG üyeleri, bu amaç doğrultusunda, kaynakları ortak bir hazinede bir araya getirmek için çalışacaklardır. MDG'nin cabaları, demokratik yöntem kurallarının bilgisine dayalı ve bu kurallara saygılı bir demokratik siyasi kültür, saydamlık ve kamuya karşı sorumluluk, bir yasama gündeminin geliştirilmesi ve uygulanması, Yürütme'nin denetimi ve Meclis'in çok-dilliliğine saygı gibi konulara odaklanacaktır.

Asağıda adları yazılı kuruluşların koordinatörü olarak MDG, konferanslar ve eğitim amaçlı seminerler düzenleyerek, Komiteler ile eğitim programları düzenleyerek, yasama sürecine ilişkin teknik danışmanlık hizmeti sunarak, Başkanlık Divanı, Komite Başkanları ve Meclis üyelerine tavsiyelerde bulunarak, cesitli ülkeler ve onların meclislerine mesleki ziyaretler düzenleyerek, yasama personeli ve Meclisin tercüman kadrosu için eğitim programları düzenleyerek altyapı desteği sunmaktadır. Danışman ve müşavirlerin Meclis ve komitelere yönelik çalışmaları da MDG-koordinasyonunun bir parçasıdır

MDG'nde rol alan kuruluşlar:

Friedrich Ebert Vakfı (FEV), Friedrich Naumann Vakfı (FNV), Konrad Adenauer Vakfı, Doğu - Batı Parlamento Pratiği Projesi (Danimarka), Avrupa Yeniden Yapılanma Ajansı (EAR), ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) Ulusal Demokrasi Enstitüsü işbirliğiyle (NDI), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile Parlamentolararası Birlik (IPU), AGİT Demokratikleştirme Bölümü, Başbakanlık'ın etkin desteğiyle birlikte Meclis Sekreterliği, UNMIK'in IV kolu (AB) Avusturya, Belçika, Almanya, İtalya, Danimarka, İsviçre, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletlerinin Priştine'deki temsilcilikleri.

<http://www.kuvendikosoves.org>

<http://www.skupstinakosova.org>

<http://www.assemblyofkosovo.org>

Fotoğraflar:

UNMIK-DPI (sayfa 1, 4, 8, 9); Bota Sot (sayfa 6); Lumni Rama (AGİT - sayfa 3, 5, 10, 11, 15, 18, 19, 21, 22, 24); Hasan Sopa (AGİT - sayfa 7, 16); Lubomir Kotek (AGİT - sayfa 12, 13, 20, 24); AGİT DD/ARC (sayfa 14, 16)

ASI
NEWSLETTER

Beogradska 3238000 Priştina
Tel. (+381-38) 500 162 Fax: (+381-38) 500 188

kontakt: franklin.devrieze@osce.org
<http://www.osce.org/kosovo>

Zapažanja koja su nave-dena u ovoj novini su autorova i ne oslikavaju pogled Skupštine, misije OEBS-a na Kosovu ili organizacije koje su partneri u IPS.